

Hindamine kaasavas keskkonnas

Poliitika ja praktika võtmeküsimused

Hindamine kaasavas keskkonnas

Poliitika ja praktika võtmeküsimused

Euroopa Eripedagoogika Arendamise Agentuur

Käesoleva trükise väljaandmist on toetanud Euroopa Komisjoni hariduse, koolituse, kultuuri ja mitmekeelsuse peadirektoraat:
http://europa.eu.int/comm/dgs/education_culture/index_en.htm

Raporti on toimetanud Amanda Watkins, agentuuri projektijuht, agentuuri esindajatekogu liikmete, riiklike koordinaatorite ja hindamise valdkonna riiklike ekspertide panuse põhjal. Kontaktandmete saamiseks vt kaastöötajate nimekirja raporti lõpus.

Raportist on lubatud esitada väljavõtteid, kui neile lisatakse selge viide allikale. Viide tuleks esitada järgmiselt: Watkins, A. (toim.) (2007) *Hindamine kaasavas keskkonnas: poliitika ja praktika võtmeküsimused*. Odense, Taani: Euroopa Eripedagoogika Arendamise Agentuur.

Aruanne on kättesaadav täielikult töödeldavates elektroonilistes formaatides ning 19 keeles, et hõlbustada info kättesaadavust. Aruande elektroonilised versioonid on esitatud agentuuri veebilehel:
www.european-agency.org/site/info/publications/agency/index.html

Tõlkija: Inga Kukk

Käesolev raporti versioon on agentuuri liikmesriigi tõlge agentuuri algupärasest ingliskeelsest käsikirjast. Raporti ingliskeelseid ja muudes keeltes versioone saab alla laadida:
www.european-agency.org/site/info/publications/agency/index.html

Kaanepilt: Francisco Bezerra, 19a. Francisco on kutsekooliõpilane LPDM tugikeskuses Lissabonis Portugalis.

ISBN: 9788790591830 (elektrooniline)

ISBN: 9788790591458 (trükitud)

2007

Euroopa Eripedagoogika Arendamise Agentuur

Sekretariaat
Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C Denmark
Tel: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Brüsseli esindus
3 Avenue Palmerston
BE-1000 Brussels Belgium
Tel: +32 2 280 33 59
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org

SISUKORD

EESSÕNA	7
1. SISSEJUHATUS	9
1.1 Agentuuri hindamisprojekt	9
1.2 Riikide ülevaated ja kokkuvõttev raport: ulatus ja eesmärgid.....	11
1.3 Töödefinitsioon	13
2. HINDAMINE KAASAVAS KESKKONNAS	17
2.1 Hindamine üldhariduspoliitika kontekstis	17
2.2 Hindamine hariduslike erivajaduste väljaselgitamiseks.....	19
2.3 Hindamine info saamiseks õpetamise ja õppimise kohta.....	20
2.4 Hindamine õpilaste saavutuste võrdlemiseks	21
2.5 Hindamine üldiste haridusstandardite jälgimiseks	22
2.6 Kokkuvõte	23
3. VÄLJAKUTSED JA UUENDUSED HINDAMISES.....	25
3.1 Hindamisinfo kasutamine haridusstandardite jälgimiseks	26
3.2 Hariduslike erivajaduste esmane kindlakstegemine info saamiseks õpetamise ja õppimise kohta.....	30
3.3 Pidevat hindamist soodustava hindamispoliitika ja -korra väljatöötamine.....	35
3.4 Kokkuvõte	41
4. TÖÖ KAASAVA HINDAMISE SUUNAS – SOOVITUSED POLIITIKUTELE JA PRAKTIKUTELE.....	43
4.1 Kaasav hindamine	43
4.2 Soovitused tavakoolide klassiõpetajatele.....	46
4.3 Koolikorralduslikud soovitused.....	48
4.4 Soovitused spetsialistidest hindamismeeskondadele	50
4.5 Soovitused hindamispoliitika arendamiseks.....	51
4.6 Kokkuvõte	53
5. JÄRELSÕNA.....	55
KIRJANDUS.....	57

LISA	59
TERMINISÕNASTIK	61
KAASTÖÖTAJAD.....	65

EESSÕNA

Euroopa Eripedagoogika Arendamise Agentuuri esindajatekogu liikmed tõstasid teema hindamisest kaasavas keskkonnas ühe põhiteemana 2004. aastal. Vajalikuks peeti uurida hindamisprotsessi kaasavas keskkonnas ning esitada hea praktika näiteid. Põhitähelepanu otsustati pöörata sellele, kuidas asendada puudekeskne (peamiselt meditsiiniline) lähenemine hindamisele haridusliku või interaktiivse lähenemisega.

Agentuuri esindajatekogu liikmete esialgsest teemapüstitusest arenes ulatuslik projekt, milles osales 23 riiki – Austria, Belgia flaami ja prantsuse kogukond, Eesti, Hispaania, Holland, Island, Itaalia, Kreeka, Küpros, Leedu, Luksemburg, Läti, Norra, Poola, Portugal, Prantsusmaa, Rootsi, Saksamaa, Šveitsi, Taani, Tšehhi Vabariik, Ungari ja Ühendkuningriigist Inglismaa.

Käesolev projektiraport koondab hindamisprojekti esimese etapi põhitulemused. Raport põhineb kõigi osalevate riikide esitatud hindamispoliitika ja -praktika ülevaadetel. Kõik riikide ülevaated on esitatud hindamisprojekti veebilehekülgedel: www.european-agency.org/site/themes/assessment/

Seni on projekti tegevusse kaasatud viiskümmend osalevate riikide hindamisksperti. Ekspertide kontaktandmed on esitatud raporti lõpus ning ka hindamisprojekti veebilehekülgedel. Oleme ekspertide ning projekti väliseksperti Nick Peacey (Londoni Haridusinstituut), agentuuri esindajatekogu liikmete ja riiklike koordinaatorite panuse eest väga tänulikud. Agentuuri hindamisprojekt on olnud edukas tänu kõigi nende kaasabile.

Cor Meijer

Direktor

Euroopa Eripedagoogika Arendamise Agentuur

---

1. SISSEJUHATUS

1.1 Agentuuri hindamisprojekt

Agentuur tegeleb hindamise teemaga 2005. aastast, mil hakati uurima kaasamist toetavat hindamist tavaharidussüsteemis ning algatati ulatuslik selleteemaline projekt, milles osalevad agentuuri liikmes- ja vaatlejariigid.

Projekti algne eesmärk oli vaadelda hindamist, mille abil saadakse infot õpetamise ja õppimise kohta kaasavas keskkonnas. Tähelepanu pöörati eelkõige sellele, kuidas asendada puudekeskne meditsiiniline hindamismudel hindamisega, mille puhul kasutatakse hariduslikku/interaktiivset lähenemist, mis aitab vastu võtta õpetamist ja õppimist käsitlevaid otsuseid ning arvestab õpikeskkonnaga. Sellise teemakäsitluse põhjenduseks oli riikide seisukoht, et meditsiiniline lähenemine hindamisele suurendab segregatsioonivõimalusi, kuna keskendub õpilase puudujääkidele. Hariduslik lähenemine seevastu võib suurendada eduka kaasamise võimalusi, kuna arvestab õpilase tugevate külgedega ning rakendab hindamisteavet otseselt õpetamis- ja õppimisstrateegiate väljatöötamise huvides.

Agentuuri liikmes- ja vaatlejariikide esindajate edasiste arutelude tulemusel jõuti siiski selgusele, et teemakäsitlust tuleb laiendada ning võtta vaatluse alla ka hindamise õiguslik raamistik ja strateegiad eriõppes ning nende mõju koolide ja õpetajate hindamispraktikale.

Eelkõige agentuuri esindajatekogu liikmed ja riiklikud koordinaatorid osutasid, et hariduslike erivajadustega (HEV) õpilaste hindamisel võib olla mitmeid eesmärke:

- üldine haridusstandardite jälgimine;
- hariduskorraldus (õpilaskohad, rahaeraldised, eelarveotsused jne);
- hariduslike erivajaduste esmane väljaselgitamine;
- õpitulemuste kindlakstegemine (kokkuvõttev hindamine õppeprogrammi lõpus);
- teavitav hindamine õpetamist ja õppimist käsitlevate otsuste tegemiseks (pidev, protsessihindamine).

Kõik osalevad riigid jõudsid kokkuleppele, et vaadeldes hindamist

---

hariduslike erivajadustega õpilaste õppes, tuleb arvesse võtta kõiki nimetatud eesmäärke.

Agentuuri projekt algas 2005. aastal ning projekti 1. etapi tegevustes osales 23 agentuuri liikmes- ja vaatlejariiki. Selle etapi üldeesmärk oli uurida, kuidas hindamispoliitika ja -praktika saavad toetada tõhusat õpetamist ja õppimist. Võtmeküsimus oli järgmine: kuidas saab hindamine kaasavas klassis kõige paremini anda teavet õpetamis- ja õppimisviiside, meetodite ja meetmete kohta?

Lepiti ka kokku, et selles etapis käsitletakse hindamist alghariduse tasandil ning üksnes kaasavas keskkonnas (tavakoolides ja -klassides).

Konkreetsed eesmärgid olid järgmised:

- koondada info osalevate riikide hindamispoliitika ja -praktika kohta;
- tutvuda innovatiivsete näidetega tõhusast hindamispoliitikast ja -praktikast ning esitada soovitusi ja juhiseid hindamiseks kaasavas keskkonnas.

Et käsitleda hindamist, mis annab teavet õpetamise ja õppimise tarvis kaasavas keskkonnas alghariduse tasemel, oli projektis vaja pöörata tähelepanu ka sellele, kuidas reguleerivad hindamist riiklikud õigusaktid ja strateegiad järgmistes valdkondades:

- üldhariduse hindamine (sh riiklik kõiki õpilasi, mitte üksnes HEV õpilasi hõlmav hindamissüsteem);
- HEV õpilaste esmane ja edasine hindamine;
- õpilaskohtade arv, maksumus ja toetussummad;
- õppekavapõhised eksami- ja hindamisnõuded;
- individuaalsed õppekavad (IÖK) või teised kohandatud õppe võimalused.

Projekti esimeseks etapiks kavandati rida tegevusi. Esimene ülesanne oli koostada (projekti töörühma koordineerimisel) lühike kirjanduse ülevaade hindamise kohta kaasavas keskkonnas alghariduse tasemel mitte-Euroopa riikides. Ülevaates (kättesaadav üksnes inglise keeles) on esitatud kirjandus, mis käsitleb õigusraamistikke, hindamise võimalikke otstarbeid ja hindamispraktika arengut.

Projekti põhitegevusse andsid peamise panuse osalevatest riikidest nimetatud hindamiseksperdid. Iga riik esitas kuni kaks eksperti – ühe hariduspoliitika kujundaja ja ühe praktiku. Nende kontaktandmed on esitatud käesoleva raporti lõpus.

Projekti eksperdid osalesid 2005. aastal kahel kohtumisel, kus lepiti kokku 1. etapi tegevuste eesmärgid ja tingimused. Lisaks korraldati etapi lõpus seminar, mis leidis aset Viinis ning oli seotud Austria EL eesistumisega. Seminaril osalesid projekti eksperdid, agentuuri riiklikud koordinaatorid ning mitmed esindajatekogu liikmed ja kutsutud külalised Austriast. Seminari põhiesinejateks olid Londoni Haridusinstituudi ja OECD esindajad. Lisaks esitleti töötubades riikide praktika näiteid ning tehti kokkuvõtteid projekti väljunditest ja tulemustest.

Kõige olulisem infokogumisele suunatud tegevus projektis oli riikide info koondamine. Iga projektis osaleva riigi haridussüsteem on ainulaadne ning sellest lähtuvalt koostasid kõik riigid üksikasjaliku ülevaate oma hindamispoliitikast ja -praktikast kaasavas keskkonnas. Ülevaadete koostajateks olid nimetatud projekti eksperdid koostöös agentuuri esindajatekogu liikmete ja riiklike koordinaatoritega.

Kõik riikide ülevaadete, mitte-Euroopa riikide kirjanduse ülevaade ning Viini seminari ettekanded on kättesaadavad projekti veebialal: www.european-agency.org/site/themes/assessment/

1.2 Riikide ülevaadete ja kokkuvõttev raport: ulatus ja eesmärgid

Riikide ülevaadetes kirjeldatakse riikide hindamispoliitikat ja -praktikat ning selgitatakse nende kujunemise põhjuseid. Ülevaadete koostamise tähtsaim eesmärk oli saada *ühest teavet konkreetsete riikide hindamispoliitika ja -praktika* kohta, enne kui hakatakse vaatlema ja tõlgendama hindamispoliitikat ja -praktikat alghariduse tasemel kaasavas keskkonnas.

Hindamispoliitika osas käsitlesid ülevaadete järgmisi valdkondi:

- riikide hindamisalased õigusaktid (üldhariduse ja hariduslike erivajaduste (HEV) osas);
- riikliku hindamispoliitika rakendamine;
- väljakutsed ja suunad, uuendused ja arengud.

Kaasavas keskkonnas rakendatava hindamispraktika osas keskenduti ülevaadetes parimatele näidetele eelkõige järgmistes valdkondades:

- hindamismeetodid ja -vahendid;
- hindamisse kaasatud inimesed;
- õppimise ja õpetamise teemad;
- uuenduslik praktika.

Kõikides riikide ülevaadetes püüti välja tuua parimaid näiteid hindamise kohta kaasavas keskkonnas alghariduse tasemel ning hindamispoliitika jooni (üldhariduses ja hariduslike erivajaduste alal), mis toetavad parimat hindamispraktikat.

Käesoleva projektiraporti eesmärk on teha riikide infost kokkuvõtteid, et:

- määratleda *hindamise eesmärgid* kaasavas keskkonnas (peatükk 2);
- määratleda, mis *probleemid on riikidele ühised* ning *mis uuendusi on kasutusele võetud* kaasamist toetavas hindamises (peatükk 3);
- esitada riikide info põhjal *Euroopa tasandi soovitusi*. Soovitused on esitatud põhimõtetena, mis võiksid olla kaasamist toetava hindamispoliitika ja -praktika aluseks (peatükk 4).

Raportis on esitatud teavet osalevate riikide poliitika ja praktika kohta, kuid ei ole seda võrreldud. Samuti ei ole mingil viisil antud hinnanguid riikide hindamissüsteemidele või hindamiskäsitlustele.

Raporti eesmärk on anda infot poliitikakujundajatele ja praktikutele, kes tegelevad hindamisega kaasavas keskkonnas alghariduse tasemel. Praktikute all mõtleme eelkõige kahtlemata hariduslike erivajaduste spetsialiste, keda võiks eriti huvitada kaasamist toetavat poliitikat ja praktikat käsitlev info. See võiks aga huvi pakkuda ka tavahariduse hindamissüsteemi arendamise ja rakendamise eest üldiselt vastutavatele poliitikakujundajatele ja praktikutele.

Üheks raporti oluliseks eesmärgiks on *tõsta üldhariduse (mitte HEV) hindamispoliitika kujundajate teadlikkust hindamistemaatikast alghariduse tasemel kaasavas keskkonnas*, et nad oskaksid hindamispoliitika kujundamisel arvestada hariduslike erivajadustega õpilastega.

Selle eesmärgi saavutamiseks on oluline selgitada projektis üldiselt ning käesolevas raportis kasutatavat terminoloogiat.

1.3 Töödefiniitsioon

Agentuuri hindamisprojektis on projektiekspertide, riiklike koordinaatorite ja esindajatekogu liikmete koostöö käigus selgunud, et rahvusvahelisel tasandil on oht üksteisest mööda rääkida, kasutades samadest kaasava keskkonna alghariduse taseme hindamise aspektidest rääkides erinevaid sõnu, mõisteid või töökorraldust.

Probleemil on kaks põhjust. Esiteks ei ole võimalik tõlkida ingliskeelset sõna *assessment* otse teistesse Euroopa keeltesse. Mõnedes keeltes on terminid *evaluation* ja *assessment* peaaegu samatähenduslikud. Teistes keeltes kasutatakse neid termineid väga spetsiifilises ja väga erinevas tähenduses.

Teiseks on igal riigil oma eripärased ametlikud ja mitteametlikud protseduurid, mida võib või ei tarvitse nimetada hindamiseks. Nende protseduuride aluseks on tavaliselt erinevad üldharidust või hariduslikke erivajadusi käsitlevad strateegiad ja õigusaktid. Mõnedes riikides võib näiteks olla kaks väga erinevat õigusraamistikku õpilaste hindamiseks: üldhariduse hindamine, mis on seotud riikliku õppekava ja ainekavadega, ning hariduslike erivajaduste kindlakstegemisega seotud hindamine. Teistes riikides võib kasutusel olla üks ühtne õigusraamistik, mis reguleerib kõiki hindamisvorme.

Neid aspekte silmas pidades on projektis välja töötatud mõisteraamistik, millest lähtudes saab esitada kaasavas keskkonnas alushariduse tasemel rakendatava hindamise töödefiniitsiooni.

Mitte-Euroopa kirjanduse ülevaatest (2005) selgus, et isegi ingliskeelsetes riikides ei ole terminoloogia ning eriti erinevus terminite *assessment* ja *evaluation* vahel ühene. Kirjanduse ülevaates kasutati Keeves'i/UNESCO (1994) definiitsioone, mille kohaselt *assessment* viitab indiviide (või mõnikord väikesi rühmi) käsitlevatele määratlustele ja otsustele, mis põhinevad mingis vormis tõendusmaterjalil; *evaluation* viitab indiviidi välistele teguritele nagu organisatsioonid, õppekavad ja õpetamismeetodid. Üksikute õpilaste

kohta kogutavat hindamisinfot (*assessment information*) võib kasutada osana evalueerimisest ning see võib aidata kaasa koolide ja isegi süsteemide hindamisele (*evaluation*), kuid see ei muuda olulist erinevust terminite vahel (vt järgnevat).

See hindamise kirjeldus oli üks lähtekohti projektis kasutatud töödefiniitsiooni kokkuleppimisel. Projektis ning ka käesolevas raportis on kasutatud järgmist töödefiniitsiooni:

Hindamine hõlmab tegevusi, mille abil õpetajad ja teised õppega seotud inimesed süstemaatiliselt koguvad ja seejärel kasutavad infot õpilaste saavutustaseme ja/või arengu kohta õpilaste hariduskogemuse erinevates (akadeemilistes, käitumisega seotud ja sotsiaalsetes) valdkondades.

Töödefiniitsioon hõlmab kõik võimalikud esmase ja pideva hindamise vormid, meetodid ja protseduurid. Selles on esile toodud ka järgmised aspektid:

- Hindamisega on seotud erinevad osalised. Õpetajad, teised kooli töötajad, koolivälised tugitöötajad, aga ka vanemad ja õpilased ise võivad olla hindamisse kaasatud. Kõik osalised võivad kasutada hindamisinfot eri viisil;
- Hindamisinfo ei käsitle üksnes õpilast, vaid ka õpikeskkonda (ja mõnikord isegi kodust keskkonda).

Definiitsioon osutab ka sellele, et agentuuri projekt keskendus eelkõige hindamisele *assessment*i tähenduses ning mitte hariduslikule hindamisele (*evaluation*) laiemas mõistes. Viimast mõistetakse agentuuri projekti kontekstis õpetaja või teiste spetsialistide hinnanguna mitmetele õpetamise ja õppeprotsessi teguritele, mille eesmärk on kavandada järgmisi samme oma töös. Need tegurid võivad olla õppeprogrammi sisu, vahendid, strateegiate rakendamise tulemuslikkus vms. Info õpilase õppimise kohta, mida kogutakse hindamise käigus, on üks laiemas protsessis arvesse võetavaid põhitegureid, aga mitte ainus tegur.

Projektis arutati ja kirjeldati erinevaid termineid, mida kasutatakse hindamisprotseduuride ja -meetodite tähistamiseks (nt pidev, protsessihindamine, diagnostiline, kokkuvõttev hindamine ja

---

testimine). Käsitletud terminid on koondatud ja esitatud terminisõnastikus raporti lõpus.

Kuna projekti põhitähelepanu oli hindamisel kaasavas keskkonnas alghariduse tasemel, tuli välja selgitada ja kokku leppida ka see, mida tähendab riikides algharidus ning mida “kaasav keskkond”.

Esimesele küsimusele läheneti pragmaatiliselt – riigid on oma ülevaadetes selgelt määratlenud, mis vanuseastmeid ja õppevorme algharidussektor hõlmab.

Kaasava keskkonna määratlemine ei olnud sama selge. Agentuuri teistes töodes (nt Meijer, 2003:9) on rakendatud järgmist kaasava keskkonna töödefiniitsiooni: *... õpikeskkonnad, kus haridusliku erivajadusega õpilased õpivad enamasti tavaklassiga sama õppekava järgi koos erivajaduseta eakaaslastega ...*

Projektiexpertide kohtumistel lepidi kokku, et juhtpõhimõttena rakendatakse UNESCO (1994:8) Salamanca deklaratsiooni sõnastust kaasava hariduse kohta: *kaasava orientatsiooniga tavakoolid on kõige tõhusam vahend võitluses diskrimineerivate hoiakutega, avatud kogukondade loomisel, kaasava ühiskonna ülesehitamisel ning kõigile kättesaadava hariduse saavutamisel; sellised koolid annavad tõhusalt haridust enamikule lastele ning parandavad kogu haridussüsteemi efektiivsust ning lõppkokkuvõttes kulutõhusust.*

Õppevormide ja -tüüpide rohkus riikide ülevaadetes osutab sellele, kui raske on võrrelda riikide olukorda. Kõik riigid on: *... eri kaugusel teel Salamanca deklaratsioonis viidatud kaasamise poole ...* (Peacey 2006). Käesolev raport soovib seda suundumust toetada, pakkudes infot, mida on vaja kaasamisprotsessi toetava hindamise ulatuslikumaks ja sügavamaks mõistmiseks.

Termin *kaasamine* ise on olnud teel sellest ajast, kui seda esmakordselt hariduskontekstis kasutati. Esiteks hõlmab termin nüüd hariduslike erivajadustega õpilastest palju ulatuslikumat rühma õpilasi, keda ohustab kõrvalejäämine. See tähendab, et kuigi agentuuri projekt keskendub hariduslikele erivajadustele, aitavad selle tulemused tõenäoliselt kaasa suurema õpilasarühma hariduse edendamisele.

Teiseks võeti kaasamise termin kasutusele eesmärgiga arendada ideed tavaharidussüsteemi kaasamisest (*mainstreaming*) kaugemale. Algsel kujul võis tavaharidussüsteemi kaasamisena mõista haridusliku erivajadusega ja erivajadusteta õpilaste füüsilist kooseksisteerimist samas kohas.

Kolmandaks iseloomustas termini varajast kasutamist tavaliselt seisukoht, et HEV õpilastel peaks olema “juurdepääs õppekavale”. See eeldas, et “õppekava” on kindlaksmääratud staatiline üksus ning et HEV õpilastel on vaja eri tüüpi tuge, et õppida tavaõppekava järgi. Kaasamise mõiste praeguse kasutuse aluseks on eeldus, et HEV õpilastel on õigus õppekavale, mis vastab nende vajadustele ning et haridussüsteemid peavad seda võimaldama. Õppekava ei ole kindlaksmääratud, vaid seda võib edasi arendada, kuni see sobib kõigile õpilastele.

Selle ideega haakuvad kolm algoletust:

1. Õppekava kõigile keskendub akadeemilisele ja sotsiaalsele õppimisele. Õppekava eesmärgid ja rakendus peaksid seda dualistlikku fookust kajastama;
2. Kaasamine on protsess, mitte seisund. Hariduse andjatel on alati vaja oma tööd edasi arendada, et kõigil õpilastel oleks võimalik õppida ja osaleda;
3. Kuna tavakoolid on enamiku Euroopa õpilaste peamine hariduse omandamise koht, on tavaharidussüsteemi kaasamine HEV õpilaste tavakoolidesse “paigutamise” tähenduses endiselt kaasamise elutähtis element.

Kokkuvõtteks viitab termin *kaasav keskkond* projektis ja käesolevas raportis tavahariduslikule õppele koolides ja klassides, kus:

- haridusliku erivajadusega ja erivajaduseta õpilased õpivad koos;
- töötatakse sellise õppekava järgi, mis võimaldab kõigil õpilastel õppida ja osaleda.

---

2. HINDAMINE KAASAVAS KESKKONNAS

Eri riikides ei ole õpilaste õppe hindamisel üksnes kasutusel erinevad meetodid või protseduurid, vaid hindamisel on ka väga erinevad eesmärgid. Hariduspoliitika ning ka tegelik töö klassis toetub infole, mida väga erinevatel põhjustel rakendatavad erinevad hindamismeetodid võivad pakkuda.

Hindamisel saadud info võimalikke otstarbeid silmas pidades ei ole hindamine üksnes miski, mida õpetaja klassis teeb, et otsustada õpilaste edasijõudmise üle. Lisaks õpetaja ja õpilase teavitamisele võidakse hindamisinfot kasutada koolide juhtimise, õpilaste valiku, standardite jälgimise, diagnoosimise ning ressursse puudutavate otsuste puhul. Eri hindamisvormid võivad olla õpilaskohtade arvu, õppevormide valiku ja toetussummade kindlaksmääramise aluseks.

Saksamaa ülevaates esitatud väide kajastab enamiku riikide olukorda: *... õpilase saavutuste hindamine on pedagoogiline protsess; samas on see siiski ka haldusakt, mis põhineb seadusega sätestatud eeskirjadel.*

Riigi üldharidus- ja HEV poliitika dikteerivad, millised on hindamise otstarbed ja sellest tulenevalt hindamismeetodid, mida õpetajad kaasavates klassides kasutavad. Järgmistes alapeatükkides käsitletakse võimalikke sarnasusi ja erinevusi hindamise otstarvetes kaasavas keskkonnas alghariduse tasemel.

2.1 Hindamine üldhariduspoliitika kontekstis

Enne riikide ülevaadete põhiseisukohtade käsitlemist on vaja välja tuua mõned olulised punktid hindamisest üldhariduspoliitika kontekstis kõigis riikides.

Esiteks on riikide haridussüsteemid (poliitika ja praktika) aja jooksul muutunud. Need muutused on aset leidnud väga erinevates kontekstides ning on seepärast väga eripärased. Kuigi ühelt poolt on kõigi maade hindamissüsteemides ja nende eesmärkides sarnasusi, on eri riikide süsteemid ometi ainulaadsed. Riigi hindamispoliitika ja -praktika on õigusraamistiku arendamise ning ka õpetamis- ja

õppimiskäsitluste arenemise tulemus.¹

Teiseks on kaasavate õpikeskkondade hindamissüsteemid osa nii riikide üldhariduse kui eriõppe süsteemist. Et mõista täielikult, kuidas hindamine võib mõjutada õpetamist ja õppimist kaasavas keskkonnas, tuleb hindamisteemasid käsitleda nii üldhariduse kui HEV poliitika kontekstis.

Kolmandaks erinevad riigiti suurel määral eriõppe ja hariduslike erivajaduste definitsioonid ja käsitlused. Riikide vahel ei ole kokkulepitud tõlgendusi näiteks terminitele *puue* või *erivajadus*. Need erinevused on seotud pigem juhtimist, rahastamist ja töökorraldust käsitlevate eeskirjadega ega kajasta riikidevahelisi erinevusi hariduslike erivajaduste esinemissageduses ja tüüpides (Meijer, 2003). Käesolevas raportis käsitletakse ühiseid teemasid, mis on seotud hindamisega kaasavas keskkonnas, võttes samas arvesse, et HEV praktikas kasutatakse erinevaid definitsioone ja lähenemisnurki.

Kaasav haridus ei ole üheski riigis staatiline nähtus. See on arenenud erinevalt ning areneb ka edaspidi. Kaasava hariduse käsitlused, poliitika ja praktika muutuvad pidevalt kõigis riikides. Need muutused mõjutavad ka kaasavates keskkondades hindamissüsteemidele esitatavaid nõudmisi ja riigid peavad laiemate haridusreformide käigus oma hindamispraktika üle vaatama.

Järgmised riigid muudavad parajasti oma kaasava hariduse poliitikat ja sellealaseid õigusakte ning see mõjutab eelkõige hindamiskorraldust: Eesti, Hispaania, Holland, Itaalia, Küpros, Leedu, Prantsusmaa, Šveits (eelkõige uus HEV rahastamise strateegia), Taani ja Tšehhi Vabariik.

Belgia prantsuse kogukonnas rakendatakse praegu hiljutistest kaasava hariduse alastest seadusemuudatustest tulenevaid pilootprojekte ning flaami kogukond muudab oma kaasava hariduse poliitikat ja sellealaseid õigusakte käimasolevatest pilootprojektidest saadavate teadmiste ja kogemuste põhjal. Austria, Saksamaa, Tšehhi Vabariik ja Ungari valmistuvad rakendama uut poliitikat ja

---

¹ Üksikasjalikku infot pakuvad hindamisprojekti riiklikud ülevaated: www.european-agency.org/site/themes/assessment, aga ka riikide ülevaated agentuuri veebilehel: www.european-agency.org/site/national_pages/index.html

---

uusi õigusakte hariduse kvaliteedi ja järelevalve alal. Need mõjutavad kaasamist ja hindamist kaasavas keskkonnas eelkõige riiklike haridusstandardite hindamise ja jälgimise osas.

Kõik eespool esitatud tegurid on mõjutanud hindamispoliika ja – praktika arengut eri riikides. See tähendab, et riigid lähenevad väga erinevalt järgmistele hindamist käsitlevatele võtmeküsimustele:

- Miks õpilasi hinnatakse?
- Kes hindamisinfot kasutab?
- Kes hindab ja kes veel on hindamisega seotud?
- Mida hinnatakse?
- Kuidas õpilasi hinnatakse?
- Millega hindamistulemusi võrreldakse?

Kõik need küsimused on seotud hindamisprotseduuride otstarvetega. Lähenedes hindamisinfo kogumise algotstarbele eri vaatenurkadest, antakse eespool esitatud küsimustele erinevaid vastuseid.

Eri riikides kasutatakse hindamisinfot kaasavas keskkonnas õppivate õpilaste puhul erinevalt. Riikides võib olla üldine hindamiskorraldus, mida rakendatakse kõigi õpilaste puhul ning mille eesmärk on võrrelda õpilaste saavutusi ja jälgida üldisi haridusstandardeid. Kõigis riikides on spetsiifilisi hindamisprotseduure õpilaste jaoks, kelle puhul soovitakse kindlaks teha erivajaduste täpset iseloomu ning kasutada seda infot õpetamise ja õppimise tarbeks. Need hindamisvormid on riikides omavahel erineval moel seotud.

Järgmistes alapeatükkides kirjeldatakse kaasavas keskkonnas toimuva hindamise põhilisi otstarbeid eri riikides. Riikide ülevaadete põhjal on koostatud tabel kaasavas keskkonnas toimuva hindamise otstarvetest eri riikides, mis on esitatud raporti lõpus asuvas lisas.

2.2 Hindamine hariduslike erivajaduste väljaselgitamiseks

Kuigi riikide vahel on selgeid erinevusi hindamisinfo kogumise viisides, tunnistavad kõik riigid vajadust selgitada täpselt välja õpilase hariduslikud erivajadused. Kõigis riikides kehtivad selged eeskirjad selliste õpilaste haridusvajaduste täpseks kindlakstegemiseks, kellel on raskusi. Vajaduste kindlakstegemise viisid on aga erinevad ning igal riigil on haridusvajaduste esmaseks kindlakstegemiseks oma reeglistik.

Oletatavate hariduslike erivajadustega õpilaste esmasel hindamisel võib olla kaks otstarvet:

- haridusvajaduste väljaselgitamine, mis on seotud ametliku otsusega “tunnustada” õpilase hariduslike erivajadusi, mis nõuavad lisaressursse tema õppe toetamiseks;
- info õppeprogrammide jaoks, mille puhul hindamine keskendub õpilase tugevatele ja nõrkadele külgedele hariduskogemuse eri valdkondades. Sellist infot kasutatakse sageli individuaalse õppekava (IÕK) või muude meetmete lähtekohana – tegu ei ole ühekordse alushindamisega.

Enamikus riikides on kasutusel mingis vormis väljakujunenud lähenemised õpilaste hariduslike erivajaduste kindlakstegemiseks. Selgelt võivad olla määratletud etapid protsessis, mis algab sellega, et tavaklassi õpetaja teadvustab probleemid ja püüab nendega tegeleda, seejärel kaasab teisi spetsialiste koolis ning lõpuks spetsialiste koolivälistest tugiteenistustest.

Üha detailsema ja spetsialiseerituma info kogumine õpilase tugevate ja nõrkade külgede kohta nõuab sageli erinevate erialade (tervishoiu, sotsiaalala ja psühholoogia) spetsialistide kaasamist, kes rakendavad erinevaid hindamisvorme (sageli diagnostilisi teste), mis võimaldavad saada ülevaate õpilase võimetest eri valdkondades. Kõigis riikides on hariduslike erivajaduste esmase kindlakstegemiseks seotud hindamise suuremal või vähemal määral kaasatud multidistsiplinaarsed meeskonnad.

Kõigis riikides rakendatakse hariduslike erivajaduste esmase kindlakstegemise otstarbega hindamist kõigis koolitüüpides (kaasavates ja segregeerivates) õppivate õpilaste puhul. Kaasavas keskkonnas õppivate HEV õpilaste puhul võidakse siiski kasutada hindamisprotseduure, mida tingimata ei rakendata segregeeritud koolides. Neid on kirjeldatud järgnevalt.

2.3 Hindamine info saamiseks õpetamise ja õppimise kohta

Mingis vormis kasutavad kõik riigid pidevat hindamist, mis on tavaliselt seotud õppeprogrammidega.

Kaasavates keskkondades on pidev hindamine:

- otseselt seotud õppeprogrammidega, mida täidavad kõik õpilased (hariduslike erivajadustega ja ilma);

-
-
- enamasti ei ole võrdlev, vaid keskendub infole, mis aitab õpetajatel kavandada järgmisi samme õpilase õppes (protsessihindamine);
  - võib, aga ei tarvitse sisaldada kokkuvõtva hindamise elemente, mis on seotud õppeprogrammi strateegiliste punktidega.

Riikides, kus on selgelt sätestatud riiklik õppekava, on pidev protsessihindamine tavaliselt eesmärgistatud ja seotud otseselt kõigi õpilaste puhul rakendatava õppekava eesmärkidega. Riiklikud hindamisjuhised võivad sätestada, mida tuleb hinnata ja kuidas seda tuleb teha. Seda lähenemist kasutavate riikide puhul on eriti oluline, et hindamismeetodite arendamine ja rakendamine on peamiselt tavakoolide ja klassiõpetajate vastutusel. See sobib hindamise otstarbega – aidata teha informeeritud otsuseid edasiste sammude kohta õpilaste õppes.

Kasutatavad hindamismeetodid on sageli kõigi õpilaste puhul samad ja samade eesmärkidega (hinnatakse sisuvaldkonda) ning seetõttu toovad riigid välja kolm põhiteemat seoses HEV õpilaste õppe hindamisega:

- Vajadus siduda hariduslike erivajaduste esmane hindamine õppekava eesmärkidega;
- Õppekava eesmärkide ja hindamisgraafiku sidumine õpilase individuaalse õppekava või eesmärgistatud tugimeetmetega;
- Tavakoolis kasutatavate hindamismeetodite muutmine või kohandamine erivajadustega ja raskustes õpilaste vajadustele.

Et pidev hindamine kaasavas keskkonnas oleks efektiivsem, on oluline, et tavakooliõpetajad saaksid tuge multidistsiplinaarsetelt spetsialistidelt, kes saavad aidata neid vajalike seoste loomisel.

2.4 Hindamine õpilaste saavutuste võrdlemiseks

Mõnedes riikides on kõigi kaasavas keskkonnas õppivate õpilaste hindamise eesmärk kirjeldada õpilase haridustee eri etappides saavutatud õpitulemusi. Selline hindamine toimub enamasti koolipõhise kokkuvõtva hindamisena, mis on seotud:

- “Lõpparuandlusega” vanematele ja teistele huvitatud osalistele;
- Õpitulemustega seotud hinnete panemisega.

Kokkuvõttev hindamine võtab kokku õpilase saavutused mingites

---

tegevustes tavaliselt teatava ajavahemiku, näiteks kooliaasta jooksul. Kokkuvõtva hindamise eesmärk on kas võrrelda õpilase hetkesaavutusi varasemate saavutustega või sageli võrrelda õpilase saavutusi tema eakaaslaste omadega.

Võrreldes infot rühma õpilaste saavutuste kohta, on võimalik hinnata üksikute õpilaste suhtelist edasijõudmist, kuid seda saab kasutada ka laiemateks eesmärkideks, näiteks teatava õppeprogrammi edukuse hindamiseks.

See hindamisvorm ja hindamise otstarve on enamasti kõige tuttavam vanematele ning laiemale üldsusele.

Kokkuvõtvat hindamist kasutatakse õpilase haridusteed käsitlevate oluliste otsuste tegemiseks. Mõnedes riikides võib see õpilase jaoks tähendada kooliaasta kordamist või otsust suunata õpilane spetsialisti juurde hariduslike erivajaduste hindamiseks.

Kokkuvõtva hindamisega tehakse kindlaks õpilase tugevad ja nõrgad küljed spetsiifiliste eesmärkide osas, aga see ei anna alati tagasidet, mida saaks kasutada edasise õpetamise ja õppeprogrammide kavandamiseks.

Kokkuvõtva hindamise nõuete sidumine õpilase IÕK eesmärkidega on kaasavate koolide õpetajatele sageli probleemiks. Järgnevalt käsitleme seda, kuidas kokkuvõtva hindamise meetodeid saab muuta ja kohendada vastavalt hariduslike erivajadustega ja raskustega õpilaste vajadustele.

2.5 Hindamine üldiste haridusstandardite jälgimiseks

Üha enamates riikides hinnatakse ühiseid eesmärke (standardeid) kõigi õpilaste õppes ja edasijõudmises. Ühe õpilase vajadustele suunatud hindamiselt liigutakse õpilasarühmade vajadustele suunatud hindamise poole. Sageli on tegu poliitiliselt tasandilt alanud arenguga, mis on seotud haridussüsteemi standardite hindamisega laiemalt.

Sageli on tegu kokkuvõtva hindamisvormiga, kuna infot kogutakse riikliku õppeprogrammi strateegilistes punktides. Hindamisega seotud riiklike standardite arendamise taustal on sageli selge poliitiline tahe

---

tõsta igasuguste võimetega õpilaste saavutusstandardeid ning suurendada koolide vastutust ja efektiivsust. Õpilaste saavutuste hindamist ja jälgimist peetakse olulisimaks vahendiks neid eesmärke käsitlevate otsuste tegemisel.

Õpilased teevad riiklikult koostatud teste või läbivad “standarditud” hindamisi, et mõõtmine vastaks riiklikele eesmärkidele ja oleks võimalikult usaldusväärne. Sageli üksikute õpilaste hindamise tulemused koondatakse ning riik ja kohalikud omavalitsused, koolijuhid ja õpetajad kasutavad tulemusi, et anda hinnang üksikute õpilaste ja õpilasrühmade saavutusstandarditele.

Seda tüüpi hindamise puhul vaadeldakse, mis määral on õpilased jõudnud ühistele õpistandarditele, mitte seda, mida nad on saavutanud ja mis võiksid olla järgmised sammud nende õppes (nagu pideva hindamise puhul). Selline hindamine ei anna enamasti teavet õpetamise ja õppimise jaoks ning seda hindamisvormi kasutavates riikides on märgata selget arengut selles suunas, et siduda standarditud testid pideva hindamisega, mida arendavad ja rakendavad koolid ja klassiõpetajad.

Kuidas anda HEV õpilastele kaasavas keskkonnas võimalus teha riiklike teste ja kuidas muuuta neid teste vastavalt HEV õpilaste vajadustele on probleemid, mida riigid püüavad eri strateegiate abil lahendada.

2.6 Kokkuvõte

Selles peatükis kirjeldasime hindamise põhilisi otstarbeid kaasavas keskkonnas agentuuri projektis osalevates riikides. Riikide hindamissüsteeme ei ole võimalik rühmitada vastavalt sellele, mis otstarbel nad hindamist läbi viivad – vähemal või rohkemal määral hindavad kõik riigid õpilasi kõigil eespool kirjeldatud eesmärkidel. Siiski on võimalik näha, et eri riikide hindamissüsteeme on arendatud vastavalt sellele, mis tüüpi infot on hindamisega soovitud saada.

Siin ei ole võimalik selgitada, miks riikides hinnatakse ühel või teisel otstarbel – spetsiifilistes küsimustes tuleks tutvuda riikide ülevaadetega. Ometi on võimalik öelda, et kuna hindamissüsteemid ja otstarbed ei ole staatilised, keskendub enamiku riikide hindamispoliitika ja -praktika pigem ühe otstarbega hindamisele teise

---

otstarbega hindamise arvel.

Riikliku hindamise eesmärgid mõjutavad kõige enam kaasavas keskkonnas õppivat hariduslike erivajadustega õpilast. Eri hindamisvormid võivad osutada Madause (1988) määratlust kasutades “kõrgete panustega hindamiseks” (*high stakes assessment*). Kõrged panused tähendavad, et hindamine hõlmab teste ja protseduure, mis õpilaste, vanemate, õpetajate, poliitika kujundajate või laiema avalikuse käsituse järgi annavad infot oluliste otsuste tegemiseks, mis kohe ja otseselt mõjutavad õpilase haridusteed ja tulevikku.

Kõrgete panustega hindamise näide on Ühendkuningriigi (Inglismaa) õpilaste iga-aastane riiklik hindamine. Sellest võib sõltuda õppealajuhatajate karjäär ja maine, kuna hindamistulemused avaldatakse ajalehtedes, nii et vanemad ja avalikkus saavad võrrelda koolide tulemusi. See muudab hindamissüsteemi väga mõjukaks kooli, piirkonna ja ka riikliku tasandi hariduspoliitiliste otsuste tegemisel.

Eelmistes alapeatükkides kirjeldatud neli hindamise otstarvet on kõik potentsiaalselt “kõrgete panustega”, kuna kogutud infot kasutatakse riikides erineval moel oluliste otsuste tegemiseks õpilaste ning isegi õpetajate, koolide ja haridussüsteemi enda tuleviku kohta.

Erinevad otstarbed, milleks hindamisinfot kasutatakse, annavad erinevaid võimalusi, aga tekitavad ka küsimusi ja probleeme. Kõigi riikide ees seisab praegu mitmesuguseid väljakutseid seoses hindamispoliitika ja -praktikaga kaasavates algkoolides. Need väljakutsed ja nende lahendamise võimalused on järgmise peatüki teemaks.

3. VÄLJAKUTSED JA UUENDUSED HINDAMISES

Põhiprobleemid, millega riigid kaasavate algkoolide jaoks hindamispoliitikat ja -praktikat välja kujundades kokku puutuvad, on tekkinud hindamise otstarvete ja hindamisinfo kasutamispõhimõtete muutumise tagajärjel. Kõik projektis osalevad riigid arutavad, mis määral nende hindamissüsteem:

- pakub infot, mida saab kasutada üldiste hariduspoliitiliste otsuste tegemiseks;
- viib positiivsete või negatiivsete tagajärgedeni üksikute õpilaste jaoks (st kas hindamisprotseduurid on “kõrgete panustega” või mitte);
- toetab kaasamist või säilitab segregatsiooni.

Need küsimused sunnivad riike järele mõtlema, millele nende hindamissüsteemid peaksid keskenduma. Sõltumata erinevustest lähenemistes ja hindamise praeguses rakendamises, käsitletakse kõigis riikides kolme põhiprobleemi:

1. kõigi õpilaste (sh HEV õpilaste) saavutustaseme tõstmine, kasutades hindamisinfot tõhusalt eri sihtrühmade puhul ja eri otstarveteks;
2. hariduslike erivajaduste hindamise rõhuasetuse muutus diagnoosi ja ressursside eraldamisega seotud esmaselt hindamiselt, mida sageli viisid läbi koolivälised eksperdid, pidevale hindamisele, mida viib läbi klassiõpetaja ning mis annab teavet õpetamise ja õppimise kohta;
3. pideva hindamise süsteemide arendamine, mis oleksid efektiivselt kasutatavad tavakoolides, aitaksid koolidel ja klassiõpetajatel võtta vastutuse HEV õpilaste õppe hindamise eest ning isegi teha (esmaselt) kindlaks teiste õpilaste erivajadusi.

Nende kolme probleemiga seistakse kõigis riikides silmitsi nii poliitilisel kui praktilisel tasandil.

Hariduspoliitika kujundajad ja praktikud püüavad välja kujundada strateegiaid, mis võimaldaksid neid probleeme tõhusalt lahendada, ning kõigist riikidest võib tuua näiteid hariduspoliitilistest ja praktilistest uuendustest. Selliseid uuendusi võib pidada hindamispoliitika ja -praktika parimateks näideteks.

Järgmistes alapeatükkides kirjeldatakse lühidalt eespool nimetatud

probleeme. Need on esitatud peamiste küsimuste vormis, millega riigid praegu tegelevad.

Riikide ülevaadetest hindamispoliitika ja -praktika *uuendusi* käsitlevast osast on toodud spetsiifilisi näiteid selle kohta, kuidas riigid nende küsimustega tegelevad. Sellised uuendused on esitatud tekstikastides.

Tasub märkida, et esitatud uuenduste näited on valitud illustreerima arenguid, mis toimuvad mitmes riigis. Konkreetsemate näidetega tutvumiseks on esitatud viiteid riikide ülevaadetele.

3.1 Hindamisinfo kasutamine haridustandardite jälgimiseks

Kõik riigid kaaluvad võimalust töötada välja hindamissüsteem, mida saab kasutada ühistel eesmärkidel (standarditel) kõigi õpilaste õpitulemuste hindamiseks. Sellise lähenemise puhul teevad õpilased teste või läbivad hindamise, mis on riiklikult korraldatud, ning tulemusi kasutavad õpetajad ja koolijuhid, aga peamiselt poliitikakujundajad, et anda hinnang üldistele saavutusstandarditele.

Mõnedes riikides on selline lähenemine hästi välja kujunenud. Ühendkuningriigi (Inglismaa) riiklikus ülevaates tuuakse välja järgmised riiklike standarditega seotud hindamise eesmärgid: *Igasugust hindamist tuleb Inglismaal käsitleda riiklike prioriteetide kontekstis, mis käsitlevad saavutusstandardite tõstmist ja kooliarendust. Need prioriteetidid kehtivad igasuguste võimetega õpilaste suhtes.*

Hindamisinfo kasutamine üksikute õpilaste, sh HEV õpilaste puhul haridusstandardite jälgimiseks ja tõstmiseks on valdkond, mis on kõigi riikide jaoks suurimaks väljakutseks. Valdkond on esmajoonel seotud vanemate kooliastmetega ning tõenäoliselt mõjutavad seda ka haridusstandardite rahvusvahelised võrdlusuuringud, eelkõige OECD PISA uuringud (www.pisa.oecd.org). Riiklikul tasemel on üha tuntavam surve suurendada hariduses riikliku, piirkondliku ja ka koolide tasandi vastutust. See annab õpilaste akadeemilist suutlikkust käsitlevale infole üha suurema kaalu hariduspoliitika kujundamises.

Väljakutsed

Riikide hariduspoliitika kujundajad ja praktikud peavad arvesse võtma rea kriitilisi küsimusi:

- Mis määral peaksid olema seotud olulised otsused õpilaste haridustee kohta ja hindamisinfo? Kuidas peaksid poliitika kujundajad kasutama standarditud hindamise käigus saadud infot, tehes otsuseid haridussüsteemi ja selle elementide kvaliteedi kohta? Kuidas seda infot kasutatakse kriitiliste otsuste tegemiseks koolide, õppeprogrammide, õpetajate ja mõnikord õpilaste enda tuleviku kohta?
- Millised on HEV õpilaste õigused osaleda riiklikel testidel? Kas kõigil õpilastel on samad õigused hindamisele tavaharidussüsteemis?
- Kas õigus osaleda hindamises hõlmab õiguse, et hindamiseks kasutatakse sobivaid hindamismeetodeid, mis võtavad arvesse õpilase erivajadusi? Kuidas kohandatakse riiklikke teste, et kõrvaldada takistusi eri tüüpi hariduslike erivajadustega õpilaste hindamisel?
- Kuidas parimal moel kasutada HEV õpilaste hindamisinfot riiklike standardeid käsitlevas aruandluses? Kuidas saab arvesse võtta HEV õpilaste suhtelisi saavutusi ja edasijõudmist ning kuidas vältida üksikute õpilaste, koolide ja isegi regioonide pingeritta seadmist ja “edetabeleid”?

Ühendkuningriigi (Inglismaa) riiklikus ülevaates osutatakse, et kui hindamisel rakendatakse rangelt standarditekeskset lähenemist: ... *ohustab see HEV õpilasi ... kes hindamises osalevad*. Rootsi ülevaates osutatakse, et peaks otsima: ... *kompromissi otsustusprotsessi nõuete ning kohalike koolide tingimuste ja võimaluste vahel ...*

Uuendused

Riiklikes ülevaadetes on käsitletud rida uuendusi seoses probleemide ja teemadega, mis käsitlevad hindamisinfo kasutamist haridusstandardite jälgimiseks. Järgnevalt tutvustatakse neid uuendusi koos mitmete näidetega uuenduste rakendamisest eri riikides.

Juurdepääs kvaliteetsele haridusele kui kõigi õpilaste, sh hariduslike erivajadustega õpilaste õigus.

Tagada HEV õpilastele kvaliteetne haridus, sätestades nende õigused hariduspoliitilistes dokumentides, on mitmetes riikides arendatav valdkond. Ühendkuningriigis (Inglismaal) keskendub tegevuskava “Iga laps on tähtis” õpilaste tulemustele ning nõuab kõikidelt koolidelt kõigi õpilaste vajaduste arvestamist. Islandil lähtub standardne protsessihindamine riikliku õppekava eesmärkidest. See on põhjustanud ulatuslikke arutelusid kooli tasandi “kaasamisstandardite” kvaliteedi ja standardite jälgimise teemadel.

Ungaris on standardite jälgimise põhjal algatatud arutelu kõigi õpilaste õigustest kvaliteetsele haridusele ning tehtud katseid kasutada standarditega seotud hindamisinfot kõigi õpilaste õiguste tagamiseks.

Standardite jälgimine kui üks, aga mitte ainus riikliku hindamispoliitika rõhuasetus.

Üha enamates riikides on hindamisinfo kasutamine haridusstandardite jälgimiseks üks hindamise element, aga mitte hindamise ainus eesmärk. Islandil lähtub riiklike haridusstandardite jälgimine selgelt põhimõttest, et kõigi õpilaste puhul tuleks rakendada protsessihindamist. Seda toetab piirkondliku tasandi poliitika, millega suunatakse pidevat hindamist tavakoolides.

Taanis juurutatakse praegu hindamise “väljundipõhist süsteemi”, viies läbi ulatuslikke riiklike teste ja kasutades kokkuvõtva hindamisega saadud infot haridusstandardite jälgimiseks. Süsteem on siiski selgelt seotud: ... *protsessihindamisega, mis on oluline kvaliteedi tagamise vahend* ...

Austrias on haridusministeerium vastu võtnud otsuse, et HEV õpilased ei pea tegema riiklike teste ja pigem tuleb kindlaks määrata “eriõppe standardid”, milles peatähelepanu pööratakse õpikeskkonnale ja õppe kvaliteedi tõstmisele. Ekspertühm valmistab ette juhiseid kaasava keskkonna standardite määratlemiseks, kasutades IÕKd hindamise ja kvaliteedi tagamise vahendina; erivajaduste esmase hindamise ümberkorraldamiseks; paindlikuma

rahastamissüsteemi juurutamiseks; õpetajate professionaalse rolli ümberkujundamiseks, pakkudes uusi võimalusi õpetajakoolituses.

Tagada kõigi õpilaste õigus osaleda riiklikele standarditele vastavas testimises.

Enamik riike, kus rakendatakse või juurutatakse riiklikku hindamist, tunnustavad kõigi õpilaste õigust sellisest hindamisest osa võtta. Õiguse tunnustamisega kindlustatakse, et:

- standarditud hindamine on HEV õpilastele kättesaadav;
- riiklik hindamiskord on asjakohane ja suunatud kaasamisele, mitte ei edenda segregatsiooni, rõhutades õpilaste nõrku külgi ja põhjustades õpilaste sildistamist.

Arenev teema on “universaalse hindamise” mõiste, mille puhul kõik testid ja hindamiskord töötatakse välja ja kujundatakse sellisena, et need oleksid võimalikult sobivad kõigile.

Tšehhi Vabariigis ja Taanis on kohandatud hindamine vastvalminud hindamissüsteemi olemuslik osa. Ühendkuningriigis (Inglismaal) on HEV õpilaste kohandatud hindamist arendatud juba mõnda aega. Näide sellest on eraldi hinnatavad testid õpiraskustega õpilaste jaoks, kes ei suuda saavutada kõigile õpilastele seatud riikliku õppekava madalaima taseme eesmäärke.

Riikliku hindamise ja testide tulemuste rõhuasetuse muutus.

Mõnedes riikides keskenduvad uuendused hindamisprotseduuride rõhuasetusele. Sellekohase näite on esitanud Läti, kus hinnatakse eelkõige probleemilahendusoskusi, mitte info või faktide meeldejätmist.

Portugalis on riiklik hindamine selgelt seotud õpipädevuste hindamiseks kasutatavate kriteeriumidega. Eesmärk on, et kõik õpetajad mõistaksid, mida, kuidas ja millal hinnata ning oleksid võimelised kasutama riikliku hindamise tulemusi protsessihindamisel.

Mitmete riikide jaoks on siiski jätkuvalt probleemiks, kuidas tagada, et riiklikku hindamist ei kasutataks eelkõige õpilaste, õpetajate, koolide

või piirkondade võrdlemiseks. Prantsusmaa on üks näide, kus selle probleemiga tegeletakse. Kuigi õpilase hindamisinfo põhineb “riikliku hindamise reeglitel”, ei õhuta hindamistulemused: ... *vanemaid kooli võrdlema ... [ning] ei ole seotud vahendite eraldamisega.*

Riikliku hindamisel saadud info kasutamine iga õpilase hariduse kavandamiseks.

See on uuendusvaldkond, mida peavad oluliseks kõik riiklikke hindamissüsteeme kasutavad riigid, kuna see lähtub põhimõttest, et riikliku tasandi hindamisinfot tuleks kasutada iga õpilase hariduse kvaliteedi parandamiseks.

Rootsi riiklik ülevaade toob esile dilemma, mille ees seisavad mitmed riigid – kuidas saavutada õige tasakaal: ... *hindamisinfo kasutamisel ühelt poolt õpilaste arengu toetuseks või teiselt poolt avalikust huvist lähtuvalt kooliarenduseks.*

Islandil kõrvutatakse riiklikul hindamisel saadud infot õpilasi mõjutavaid hariduspoliitilisi otsuseid tehes muuseas demograafiliste näitajatega. Nii kontrollitakse piirkondliku rahastamise strateegiaid ja antakse neile hinnang.

Tutvudes riiklikes ülevaadetes esitatud infoga, võib näha, et kirjeldatud uuendusi ellu viies suudavad riigid paremini kasutada riiklikku hindamisinfot kõigi õpilaste, sh HEV õpilaste hariduskogemuse parandamiseks.

3.2 Hariduslike erivajaduste esmane kindlakstegemine info saamiseks õpetamise ja õppimise kohta

Kõik riigid seisavad silmitsi probleemiga, kuidas tagada, et hindamine, mille eesmärk on hariduslike erivajaduste esmane väljaselgitamine, annaks infot õpetamise ja õppimise kohta. Põhimõtteliselt tähendab see eemaldumist puudekeskselt meditsiiniliselt erivajaduste diagnoosimise mudeli haridusliku õpivajadustel põhineva lähenemise suunas, mille puhul tavakooliõpetaja vastutab üha enam esmase ja seejärel ka pideva hindamise eest.

Kõigis riikides tegelevad õpilaste vajaduste esmase kindlakstegemise ja diagnoosimisega erinevate erialade (tervishoiu, sotsiaalala ja/või psühholoogia) spetsialiste ühendavad multidistsiplinaarsed meeskonnad ning mõnedes riikides otsustatakse sellise rühma töö põhjal endiselt ressursside ja õpilase koolivaliku üle.

Väljakutsed

Muutus esmase hindamise eesmärkides diagnoosikeskse sildistamise ja kategoriseerimise asemel õpetamist ja õppimist suunava info andmise poole toob kaasa järgmised kriitilised küsimused, millega riigid peavad arvestama:

- Kas haridussüsteemides, mis keskenduvad selgelt hariduslike erivajaduste esmasele kindlakstegemisele ja mitte teistele hindamisvormidele, on suhteliselt kõrge HEV õpilaste segregatsioon määr? Kas diagnoosikesksus ja erivajaduste kindlakstegemine suurendab nende õpilaste hulka, kes liigitatakse toetust vajavateks? Kuidas saaks välja töötada õiglasi ja objektiivseid hindamisprotseduure, mis põhjustaksid võimalikult vähe sildistamist ega tooks kaasa erioppesse suunatud õpilaste arvu suurenemist?
- Kuidas vältida hariduslike erivajaduste esmase kindlakstegemise puhul “kõrgete panustega” hindamist? Millised on tagajärjed, kui “ametlik” vajaduste hindamine on otseselt seotud ressursside? eraldamisega? Millist hindamisstrateegiat ootavad koolid, õpetajad ja vanemad, kui vajaduste hindamine on selgelt seotud vahendite eraldamisega?
- Kuidas tuleks ümber hinnata seos rahastamise või vahendite eraldamise ja diagnoosi vahel? Kuidas vältida erapoolikuse ja subjektiivsuse võimalust, kui hindamist viiakse läbi eesmärgiga valida õppevormi või kooli? Kuidas suhtuda mõnede osaliste õigustatud huvisse pöörata hindamises endiselt peatähelepanu esmasele vajaduste kindlakstegemisele?
- Milline on õige suhe meditsiinilise diagnoosi ning haridusliku, õppimiskeskse hindamise vahel? Kas meditsiinilise sekkumise suurenemine annab kasulikku infot õppimise seisukohast?
- Kuidas saaks kõige paremini korraldada esmast vajaduste kindlakstegemist, millesse on kaasatud multidistsiplinaarsed spetsialistid? Kes on lõppkokkuvõttes vastutav hindamise eest? Kes tagab, et hindamisinfo on kasulik hariduslikust perspektiivist?

Kes tagab, et õpilase erivajaduste esmane kindlakstegemine oleks seotud õppe pideva hindamisega, milleks kasutatakse eripedagoogilisi meetodeid (spetsiaalseid vahendeid ja tehnikaid, eriõpetajaid ja tugipersonali, IÕKd)?

- Kuidas suhtestub hindamine olukordadega, kui õpilase erivajadused on koolipõhiste, mitte õpilase endaga seotud tegurite tagajärg? Kuidas suhtestuvad kooliarenduslikud tegurid individuaalsete vajaduste esmase hindamisega? Kuidas võetakse arvesse kooli, kodu ja teisi keskkonnategureid konteksti-, mitte üksnes õpilaskeskses hindamises?

Uuendused

Riikide ülevaadetes on esile toodud uuenduste valdkonnad hindamispoliitikas ja -praktikas, mis vähemalt mingil määral käsitlevad eespool nimetatud teemasid.

Muutused vajaduste esmasele kindlakstegemisele suunatud hindamise rollis ja funktsioonis.

Mitmed riigid viitavad HEV esmasele kindlakstegemisele kui hindamisvaldkonnale, kus toimub areng ja uuendused. Välja tuuakse kaks olulist aspekti.

Esimest väljendab selgelt Prantsusmaa väide, et esmane hindamine tuleb läbi viia selge eesmärgiga toetada õpilast tavaharidussüsteemis, mitte keskenduda sellele, mis vormis segregeeritud õpet õpilane võiks vajada. Seisukohta arendab edasi Holland: ... *hindamismeeskonnad ei tohiks seada hindamise eesmärgiks õpilase puuduste ulatuslikku kirjeldamist, vaid keskenduda selle asemel algusest peale hindamisele õpetamiseks vajalike otsuste vastuvõtmise seisukohalt.*

Hollandi ülevaade toob esile teise peamise uuenduste valdkonna, millega töötatakse mitmetes riikides – vajaduste esmane hindamine peaks keskenduma otsustele õpetamise ja õppimise kohta ning vältima õpilaste ebavajalikku sildistamist või kategoriseerimist. Kui sellist hindamise suuna muutust aktsepteeritakse, ei kasutata hindamisinfot üksnes ametlike otsuste tegemiseks, vaid: ... *hindamistulemuste “tarbijateks” saavad ka vanemad, õpilased ja*

õpetajad ...

Muudatused vajaduste esmase kindlakstegemise rollis on tihedalt põimunud esmase hindamise ja vahendite eraldamise seosega. See küsimus on tähelepanu all ning edasise arutelu ja uuenduste keskmes mitmetes riikides.

Toetus ja vahendid õpilase hariduslike erivajaduste rahuldamiseks ei sõltu üksnes “formaalsest” diagnoosist ja otsusest.

Seos vajaduste esmase kindlakstegemise ja mingis vormis “ametliku otsuse” vahel, mis viib toetuse saamiseni, on teema, mida kõik riigid mingil moel ümber hindavad. Eesti ja Ühendkuningriik (Inglismaa) on kaks näidet riikidest, kus toetus HEV õpilaste teatavate vajaduste rahuldamiseks ei ole tingimata seotud mingi ametliku, multidistsiplinaarsel hindamisel põhineva otsusega. Koolid võivad kasutada ka teisi toetuse saamise viise, mis on seotud tavakooli kui terviku rahastamis- ja toetusstruktuuriga.

Selle valdkonna uuendused nõuavad muudatusi hariduslike erivajaduste alases poliitikas üldiselt. Järgnevalt esitatud uuendusi võib pidada parima praktika näideteks, millest lähtuvalt saab muuta poliitikat.

Multidistsiplinaarsed meeskonnad viivad esmast vajaduste hindamist läbi koos tavakooli klassiõpetajate, vanemate ja õpilastega kui võrdsete partneritega hindamisprotsessis.

Muudatused arusaamades vajaduste esmase hindamise otstarbest on vältimatult seotud aruteludega, kes peaksid sellist hindamist läbi viima. Kõik riigid on liikumas süsteemi suunas, kus vajaduste esmasest hindamisest osalevad kõik hindamise “huvirühmad”. Vanemate roll protsessis on keskne, aga kaalutakse ka õpilaste enda, tavakoolide klassiõpetajate ning ka erinevate erialade (tervishoiu, sotsiaalala ja psühholoogia) spetsialistide kaasamist.

Šveitsis nähakse tulevikku interdistsiplinaarsetes meeskondades, mille töösse kaasatakse täielikult vanemad ja õpilased, kuna sellised

rühmad suudavad hinnata õpilaste vajadusi hästiinformeeritult ja “kontekstuaalselt”. Seda uuenduste valdkonda laiendatakse Hollandi ülevaates: ... *Õpetajaid peetakse hariduseksperideks, vanemaid igapäevaelu ekspertideks ning ka õpilasi nähakse vajadustepõhises hindamises oluliste partneritena. Nad annavad hindamise kõigis etappides tähtsat infot ning toimivad nii kaashindajatena.*

Hispaania rõhutab vajadust kindlustada hariduslikul lähenemisel hindamisele jagatud vastutus, mille puhul multidistsiplinaarsed meeskonnad lähtuvad oma hindamistegevuses samadest kriteeriumidest ka siis, kui kasutavad erinevaid vahendeid ja teoreetilisi lähenemisi.

Vajaduste esmase kindlakstegemise eesmärk peaks olema IÕK koostamine või mõni muu eesmärgistatud lähenemine.

Kõik eespool kirjeldatud uuenduste valdkonnad osutavad, et teisenenud on info, mida vajaduse esmase kindlakstegemise abil tahetakse saada. Enamikus riikides eemaldutakse diagnoosi sõnastamisest sellise hindamise suunas, millega antakse soovitusi õpetamiseks ja õppimiseks. Prantsusmaal sätestab riiklik vajaduste esmase hindamise poliitika, et hindamine peaks kindlaks tegema nii tugevad küljed ja vajadused kui nõrgad küljed ning hindamise eesmärk peaks olema anda teavet IÕK või muu õppeprogrammi koostamiseks.

Küprose, Itaalia ja Hollandi ülevaated paljude teiste hulgas rõhutavad vajadust kontekstuaalse hindamise järele, mille tulemuseks oleksid järeldused ja soovitused konkreetseteks tegevusteks. Hispaanias arendatakse multidistsiplinaarsete meeskondade tööd selles suunas, et nad jälgiksid, kuidas nende soovitusi koolis õpilase IÕK kaudu rakendatakse.

See innovatsiooni valdkond osutab vajadusele siduda vajaduste esmane hindamine pideva hindamisega. Need kaks protsessi on vältimatult omavahel seotud ning peaksid andma vastastikku teavet. Islandi ülevaates selgitatakse seda lähemalt: ... *formaalne arengu hindamine, mida viivad läbi arstid ja psühholoogid, on oluline, aga tähtis on tõhusamalt täita praegust lõhet hindamistulemuste ning*

---

praktilise õpetamise ja muu koolitöö vahel.

IÕK rakendamine võib olla “tavapärasest” hindamisest väga kaugel. Seetõttu on mõned riigid, nt Ühendkuningriik (Inglismaa), hakanud toetama arenguid, mis soodustavad IÕK koostamist peale HEV õpilaste ka teistele, et seada kõigi õpilaste individuaalsed eesmärgid ja kontrollida kõigi õpilaste edasijõudmist.

3.3 Pidevat hindamist soodustava hindamispoliitika ja -korra väljatöötamine

Pidevat hindamist, mis annab otsest teavet õpetamist ja õppimist käsitlevate otsuste tegemiseks, kasutatakse mingis vormis peaaegu kõigi riikide koolides. Tavaharidussüsteemis on õpetamise ja õppimise jaoks teavet andev hindamine sageli otseselt seotud kooli õppekava või programmidega, mida järgivad kõik (nii haridusliku erivajadusega kui erivajadusteta) õpilased. Sellist lähenemist võib pidada praktiliselt kaasavaks, kuna hindamismeetodid ja -vahendid ei ole “spetsialiseeritud”, vaid enamasti kõigi õpilaste jaoks hindamise eesmärkide ja hindamiskorra poolest samad.

Väljakutsed

Riikide ülevaadetega tutvudes selgub, et suurimaks väljakutseks ei ole see, kuidas rakendada pidevat hindamist, vaid see, kuidas toetada praktikat poliitika ja juhistega, mis pidevat hindamist soodustavad.

Selle väljakutsega seoses esitatakse järgmisi kriitilisi küsimusi:

- Kas kõigil tavakooliõpilastel on õigus pidevale hindamisele? Kas HEV õpilastel on õigus saada hinnatud eakaaslastega sama korra alusel? Kas need õigused on sätestatud hariduspoliitilistes dokumentides?
- Kes vastutab pideva hindamise läbiviimise eest? Kas see on peamiselt tavakooli ja klassiõpetajate vastutusala või peaksid sellise hindamise läbiviijad tulema väljastpoolt kooli? Kas kooli teatav autonoomia hindamiskorra kehtestamisel ja hindamise läbiviimisel toetab kaasamist?
- Kuidas nõustatakse tavakoole ja klassiõpetajaid pideva hindamise korra ja läbiviimise osas? Kuidas spetsialistidest meeskonnaliikmed nõuandeid jagavad? Kui hindamine on seotud

riiklike hariduseesmärkidega, siis milliseid juhiseid õpetajatele hindamiseks antakse?

- Kuidas peaksid olema seotud HEV õpilaste vajaduste esmane hindamine, pidev hindamine ja IÕK (või muu sarnane eesmärgistatud vahend)? Millised on sildistamise ohud, kui IÕK koosneb ainult "diagnoosist" ning ei anna soovitusi õpetamiseks ja õppimiseks? Millised on tavaklassiõpetaja ja spetsialistidest hindamismeeskonna liikmete rollid, kindlustamiseks seosed eri tüüpi hindamiste vahel?

Uuendused

Riikide ülevaadetes on esitatud selgeid näiteid uuendustest nii hindamispoliitikas kui -praktikas. Näiteid saab rühmitada uuenduste valdkondade kaupa.

Riiklik poliitika, mis edendab pideva hindamise rakendamist tavaklassides.

Pidevat hindamist edendava riikliku hindamispoliitika puhul, mille eesmärk on anda teavet õpetamise ja õppimise kohta, tuleb arvesse võtta mitmeid aspekte. Esimene on seotud süveneva arusaamaga, et vastutus õpilase edasijõudmise eest ei lasu üksnes klassiõpetajal, vaid kogu koolil ning võib-olla ka piirkondliku/kohaliku tasandi poliitika kujundajatel. Sellise lähenemishurga on omaks võtnud Norra, kus õpilaste edasijõudmise eest kannab nüüd vastutust ka riiklik tasand.

HEV õpilaste õigus pidevale hindamisele on valdkond, mida edendatakse enamikus riikides. Näiteks Leedus ei rakendata HEV õpilaste puhul tavakoolides erinevat hindamiskorda. Eestis on kõigil tavakooliõpilastel viimaste seadusemuudatuste (2005) tulemusel õigus pidevale hindamisele.

Lisaks sellele, et tagada õpilaste õigus pidevale hindamisele, peab poliitika toetama õpetajaid ja koole hindamise läbiviimisel. Pideva hindamise alase nõustamise ja toetuse pakkumine on samuti valdkond, mida enamik riiklike õppekavade või õppeprogrammidega riike kavandab või juba teostab. Norra riiklikus ülevaates tuuakse välja hindamisjuhiste andmise põhieesmärk: ... *kõik õpetajad ... saavad ühise tõlgenduse ja konkretiseeringu õppekava sisust.*

Pärast ulatuslikku konsultatsiooniperioodi on Küpros välja töötanud konkreetsed hindamisjuhised tavakooliõpetajatele.

Tšehhi Vabariigis on sellised juhised kirjas riiklikus hariduse arengukavas. Ka Eestis sisaldab uus õppekava selliseid juhiseid ning Ühendkuningriigis (Inglismaal) lisandub riiklikule õppekavale rida “standardeid” ja juhiseid kõigi õpilaste pideva hindamise osas.

Koolide arengukavades peaks pideva hindamise nõue olema selgelt kirjas.

Lisaks riiklikule poliitikale, mis edendab õpetamise ja õppimise kohta infot andvat hindamist, on tähtis arendada kooli tasandi strateegiaid. Taani riiklikus ülevaates rõhutatakse kooli juhtimise tähtsust ning vajadust käsitleda hindamist kooli põhikirjas. Belgias (flaami kogukonnas) ja Ungaris peab hindamiskord olema kirjalikult fikseeritud kooli arengukavades ja põhikirjas. Hispaanias on kõigil koolidel “mitmekesisuse arendamise” kavad ning hindamine on nende kavade üha olulisem komponent.

Koostöörühmade arendamine, soodustamaks pidevat hindamist tavaklassides.

Põhikoolide ja klassiõpetajate varustamine vajaliku toega HEV õpilaste efektiivsete hindamisprotseduuride väljatöötamiseks on valdkond, kus on tehtud erinevaid innovatiivseid algatusi. Kõigi näidete puhul on eesmärgiks anda tavakoolidele tuge, infot ja vahendeid. Tähelepanu pööratakse ka partnerlussuhete kujundamisele, mille puhul spetsialistid töötavad koos tavakooliõpetajatega, kuid ei võta klassiõpetajatelt ära vastutust õpilaste hindamise eest.

Luksemburgis töötavad tavakooliõpetajad sageli meeskondadena, et soodustada koostööd ja jagada pädevust. Islandil, Kreekas ja Portugalis on hindamine tavakooliõpetaja vastutusel, aga õpetajad saavad taotleda tugikeskustest multidistsiplinaarsete meeskondade kaasamist ja tuge. Küprosel, Kreekas, Ungaris, Itaalias ja Poolas töötavad klassiõpetaja ja spetsialistidest tugitöötajad vajaduse korral koos “hindamismeeskonnas”.

Austrias, Tšehhi Vabariigis ja Kreekas võivad tavakoolid, klassiõpetajad ja isegi vanemad saada nõu ja tuge eripedagoogika ja nõustamise keskustest, kuhu on koondatud eriteadmised, – pädevused ja vahendid. Ka Saksamaal on arenevaks toetusmeetmeks koostöövõrgustikud hindamist läbiviivate partnerite, näiteks tava- ja erikoolide ja tugikeskuste vahel. IÖKs dokumenteeritud pidevat hindamist rakendatakse enamikus piirkondades ning selle töö arendamise eest vastutavad tavakoolid.

Koostöö on tähelepanu keskmes ka Belgia (flaami kogukonna) pilootprojektides, kus erikoolide spetsialistid juhendavad tavakoole ja “pädevus on jagatud”. Norras levitatakse hindamispädevust näidiskoolide abil, mis toimivad keskustena, kellelt teised koolid saavad õppida.

Taani ja Saksa liidumaade ülevaadetes tuuakse esile vajadus hea koostöö järele koolieelsete lasteasutuste, tavakoolide ja spetsiaalsete hindamismeeskondade vahel. Hindamisprotseduuridest, mis seovad eri koolitasemeid ja jätkuvad ühelt koolitasemelt teisele, on kasu HEV õpilasele, tema perele, aga ka õpetajatele.

Hinnatava valdkonna laiendamine, et see hõlmaks enam kui akadeemilisi teadmisi/ainesisu.

Üha enamates riikides võib erinevaid innovatiivse praktika näiteid leida hindamisvaldkonna laiendamises, et see hõlmaks kõik õpilase hariduskogemuse aspektid – õppimise, käitumise, sotsiaalsed suhted, suhted eakaaslastega jne. Nii Ungari kui Saksamaa rõhutavad seda aspekti õpilaste kaasamise soodustamises.

Lisaks hindamisvaldkonna laiendamisele töötatakse mitmetes riikides selle nimel, et hindamisinfost oleks kasu nii õpilasel kui õpetajal. Poolas kasutatakse hindamisinfot üha enam selleks, et anda õpilastele selget positiivset tagasisidet nende õppimise kohta. Lätis ja Leedus peetakse motiveerivaks anda õpilastele infot edusammude kohta õppes, aga lisaks sellele, mida nad õppisid, ka infot selle kohta, kuidas nad midagi õppisid. Hindamine on saamas vahendiks, mille abil õpilased mõistavad oma õpiprotsesse.

IÕK (või muu individuaalse eesmärgistatud lähenemise) ja hindamise seostamine.

Kõigis riikides kasutatakse erinevaid strateegiaid, et siduda pidev hindamine selgelt õpilase IÕKga (või sarnase meetmega). Kolm näidet osutavad, millele riigid on oma uuendusliku praktika keskendanud.

Hollandis töötab vajadustel põhineva hindamise mudel põhimõttel, et kõik õpilase esmasel hindamisel antud soovitusel tuleb kajastada IÕKs ning anda selged juhised õpetamise ja pideva hindamise eesmärkide kohta. Rootsis pööratakse tähelepanu poliitika ja praktika tasanditele, et selgitada välja seosed hindamise ja IÕKde vahel ning parimad võimalused, millega kindlustada nende kahe toetav koostoime. Belgias (prantsuskeelses kogukonnas) iseloomustab kaasamise pilootprojekte tavakoolides IÕKdesse integreeritud hindamiskorra kasutamine.

Erinevate klassiõpetajatele mõeldud hindamis-
meetodite ja -vahendite väljatöötamine.

Uute ja erinevate hindamismeetodite ja -vahendite väljatöötamine on kõigi riikide jaoks tõeline väljakutse. Kõigi riikide ülevaadetes on väga spetsiifilisi näiteid uuenduslikest vahenditest – nendega on võimalik üksikasjalikult tutvuda riiklike ülevaadete vahendusel.

Uuenduslike hindamismeetodite ja -vahendite osas võib esile tuua kaks üldist teemat. Esimese tõstatas Luksemburg, kus tegeletakse õpetajate, õpilaste ja vanemate ettekujutuse muutmisega olemasolevate hindamisvahendite võimalustest. Eelkõige praegusi kokkuvõtvaiks hindamiseks kasutatavaid meetodeid saab arendada sellises suunas, et need osutuksid kasulikeks: ... *suhtlusvahenditeks vanemate, laste ja kooli vahel.*

Valdkond, kus võib leida mitmeid uuendusi, on õpilaste enesehindamine. Austria, Taani, Saksa liidumaad ja Ungari osutavad erinevatele võimalustele, kuidas kaasata õpilasi: ... *vahetult hindamisprotsessi ...*

Luksemburgi ülevaates rõhutatakse vajadust, et õpilased võtaksid

hindamises osaledes vastutuse oma õppimise eest ning Islandil pööratakse suurt tähelepanu õpilaste kaasamisele enesehindamisse ja seejärel oma õppe eesmärkide sõnastamisse.

Erineval moel rõhutavad kõik riigid vajadust arendada välja enesehindamise aspektid, millest võiks olla kasu HEV õpilastele ja nende õpetajatele.

Uute hindamisel saadud info talletamise ja õpilase õppe fikseerimise viiside väljatöötamine.

Uute hindamismeetodite ja -vahendite alased uuendused on seotud ka uuendustega hindamisinfo ja õpitulemuste talletamisel. Taas võib riikide ülevaadetest leida konkreetseid näiteid, aga välja saab tuua ka üldisi arendusvaldkondi, millega tegeldakse enamikus riikides.

Peaaegu kõigis riikides on hakatud kasutama õpilase hindamisinfo portfooliot. Austria, Tšehhi Vabariik, Taani, Saksamaa ja Ungari esitavad näiteid eri lähenemistest õpitulemuste portfooliode väljatöötamisel.

Mitmed riigid toovad välja info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamisevõimalused õpilase õpitulemuste talletamisel. Islandil näiteks kasutatakse õpilase intervjuude lindistusi ja õpisisituatsioonide videosid.

Uute hindamismeetodite ning uute õpitulemuste talletamise mooduste väljatöötamise eesmärk on pakkuda tavakoolide õpetajatele mitmekülgseid vahendeid, mis aitaksid neil HEV õpilaste hindamist individualiseerida. Belgia (flaami kogukonna) ülevaates osutatakse selgelt, et arengud hindamise individualiseerimisel lähtuvad üldisemalt HEV õpilaste hariduse individualiseerimisest tavakoolides – neid kahte aspekti ei saa vaadelda lahus.

Seda tähelepanekut kinnitab Island: ... *mitmekesised õpetamise meetodid on võti kaasava hindamise juurde ... On oluline vaadelda kaasavat hindamist osana kaasava kooli kujundamise üldisest protsessist.*

3.4 Kokkuvõte

Eespool kirjeldatud kolm väljakutset ja nendega seotud uuendused osutavad hindamise eri otstarvetele, mida on käsitletud peatükis 2. Probleemid kaasnevad põhiosas sellega, et riigid korraldavad ümber oma hindamissüsteemide eri otstarvete osakaalu. Tähelepanu keskmeks on kolm hindamisprotsessi: hindamine standardite jälgimiseks, hindamine vajaduste esmaseks kindlakstegemiseks ning hindamine info saamiseks õpetamise ja õppimise jaoks.

Igal hindamisprotsessil on oma head ja halvad küljed ning ühtki protsessi ei saa pidada parimaks või ainuvõimalikuks. Erinevad huvid, traditsiooniliselt vähene tähelepanu ühele hindamisvormile või liiga suur keskendumine teisele tekitab probleeme ning need viivad muutusteni. Riigid püüavad edasi arendada kolme hindamisprotsessi positiivseid aspekte ja samas vähendada negatiivseid mõjusid.

Riikide ülevaadetega tutvudes selgub, et eri moel soovivad kõik riigid eri hindamisprotsesse tasakaalustada ning seda võibki pidada sobivaimaks edasiminekuvõimaluseks. Tasakaalustatud lähenemine hindamisele kaasavas keskkonnas on selline, kus kõik hindamispraktika elemendid annavad vastastikku teavet ja toetavad üksteist. Tasakaalustatud lähenemist soodustab ka poliitika ja praktika, millega välditakse kõrgete panustega hindamist ja minimeeritakse mis tahes hindamisprotsessi võimalikke negatiivseid tagajärgi kõigi õpilaste, aga eelkõige HEV õpilaste jaoks.

Kokkuvõttes on riikidel vaja arendada oma hindamissüsteeme suunas, mis ei takistaks, vaid hõlbustaks kaasamist. Järgmises peatükis käsitletakse olulisi jooni hindamispoliitikas ja -praktikas, mis peaksid kindlustama, et hindamine soodustaks kaasamist, mitte ei teeks sellele takistusi.

4. TÖÖ KAASAVA HINDAMISE SUUNAS – SOOVITUSED POLIITIKUTELE JA PRAKTIKUTELE

Hoolimata riikide väga erinevatest lähtekohtadest ja teemadest töötavad kõik selles suunas, et kasutada hindamist pigem kaasamise soodustaja kui takistajana. Kõigis riikides kaalutakse võimalusi, kuidas muuta oma hindamissüsteemid erinevate hariduslike erivajadustega õpilaste jaoks kaasavamaks.

Mõnedes riikides, näiteks Saksamaal ja Austrias, tähendab see HEV õpilaste õigust osaleda tavaharidussüsteemi hindamisprotsessis. Riikides, kus rakendatakse riiklikku hindamist, tegeletakse tavakooli hindamiskorra kohandamise ja muutmisega kaasavamaks, et seda saaks kasutada erinevate erivajadustega õpilaste puhul.

Tavaharidussüsteemi hindamisprotseduuride kohandamisele pööratakse palju tähelepanu ning riigid liiguvad “universaalse hindamise” suunas, mille puhul hindamismaterjalid on kavandatud ja kujundatud sellisena, et need oleksid kasutatavad võimalikult paljude õpilaste puhul ning neid ei oleks üheski kasutamisetapis vaja muuta.

On siiski selge, et esile kerkib laiem mõiste, mis tuleb lahti mõtestada – see on *kaasav hindamine*. Seda mõistet käsitletakse järgmistes alapeatükkides.

4.1 Kaasav hindamine

Agentuuri projekti raames kogutud info põhjal võib kaasavat hindamist kirjeldada järgmiselt:

Kaasavas keskkonnas rakendatav hindamiskäsitlus, mille puhul poliitika ja praktika soodustavad võimalikult paljude õpilaste õpet. Kaasava hindamise üldeesmärk on, et kõik hindamisstrateegiad ja -protseduurid peaksid toetama ja tõhustama kõigi kõrvalejäämisohus õpilaste, sh HEV õpilaste edukat kaasamist ja osalemist.

Selle eesmärgi saavutamiseks tuleb välja tuua rida tegureid, mis on kaasavale hindamisele iseloomulikud.

Kaasavat hindamist rõhutavad põhimõtted

- Kõiki hindamisprotseduure tuleks kasutada kõigi õpilaste õppe teavitamiseks ja edendamiseks;
- Kõigil õpilastel peaks olema õigus osaleda kõigis hindamisprotseduurides;
- HEV õpilaste vajadusi tuleks arvesse võtta nii üldises kui hariduslike erivajaduste spetsiifilises hindamispoliitikas;
- Kõik hindamisprotseduurid peaksid üksteist täiendama ja andma vastastikku infot;
- Kõigi hindamisprotseduuride eesmärk peaks olema mitmekesisuse väärtustamine, selgitades välja ja tunnustades kõigi õpilaste individuaalset edasijõudmist ja saavutusi;
- Kaasav hindamine seab selgelt eesmärgiks segregatsiooni ennetamise, vältides võimaluse korral sildistamist ja keskendumist õppimisele ja õpetamisele, mis edendavad kaasamist tavaharidussüsteemis.

Kaasava hindamise põhiotstarve

- Kaasava hindamise otstarve peaks olema parandada kõigi õpilaste õpet tavaharidussüsteemis;
- Kõik hindamisprotseduurid, -meetodid ja -vahendid peaksid andma infot õpetamise ja õppimise kohta ning toetama õpetajate tööd;
- Kaasav hindamine võib sisaldada mitmeid hindamisprotseduure, mis täidavad teisi otstarbeid lisaks info andmisele õpetamise ja õppimise kohta. Need otstarbed võib siduda kokkuvõtva hindamisega, hariduslike erivajaduste esmase kindlakstegemisega või haridusstandardite jälgimisega.

Kaasavas hindamises kasutatavad meetodid

- Kaasav hindamine hõlmab mitmesuguseid meetodeid ja strateegiaid. Kõigi võimalike meetodite lähtekohaks on eesmärk koguda andmeid õpilase õppe kohta;
- Kaasava hindamise meetodid annavad teavet õppimise tulemuste kohta, kuid lisaks varustavad õpetajaid teabega selle kohta, kuidas arendada ja parandada õpilase või õpilaste rühma õpiprotsessi tulevikus;
- Kaasaval hindamisel põhinev otsustusprotsess toetub reale

-
- tegevuspõhiste allikatele ning õpet käsitlevat infot kogutakse teatava aja jooksul (tegu ei ole hetkelise ühekordse hindamisega);
- Kaasavas hindamises tuleb rakendada mitmesuguseid hindamismeetodeid, et hõlmata ulatuslikke hindamisvaldkondi (nii akadeemilisi ja ainekeskseid kui mitteakadeemilisi);
  - Hindamismeetodite eesmärk peaks olema anda lisaväärtusega infot õpilase edasijõudmise ja arengu kohta, mitte üksnes hetkeinfot;
  - Kogu hindamisinfo tuleks asetada konteksti ja hariduskeskkonda ning arvesse tuleks võtta ka kõik kodused või keskkonnategurid, mis mõjutavad õpilase õppimist;
  - Kaasav hindamine peaks laienema õpilase kaasamist toetavate tegurite hindamisele, et kooli ja klassitöö juhtimise ja toetamise kohta saaks teha efektiivseid otsuseid.

Kaasavas hindamises osalevad inimesed

- Kaasav hindamine nõuab klassiõpetajate, õpilaste, vanemate, klassikaaslaste ning teiste aktiivset osalust võimalike hindajatena või osalistena hindamisprotsessis;
- Kaasavas hindamises kasutatavad protseduurid tuleks välja töötada, lähtudes jagatud mõiste- ja väärtussüsteemist hindamise ja kaasamise osas ning osalusest ja koostööst hindamise eri huvirühmade vahel;
- Igasuguse hindamise eesmärk peaks olema õpilase jõustamine, aidates tal mõista oma õppimist ning motiveerides tulevast õpet;
- Kõigil õpilastel on õigus osaleda kaasavas hindamises – nii HEV õpilastel kui nende klassi- ja eakaaslastel.

Kaasavat hindamist võib pidada kõigi hariduspoliitika kujundajate ja praktikute jaoks tähtsaks eesmärgiks. Seda eesmärki on aga võimalik teostada üksnes sobivas hariduspoliitilises kontekstis ning sobiva koolikorraldusega ja toetades õpetajaid, kes ise peavad olema kaasamise suhtes positiivselt meelestatud.

Kõigis agentuuri projektis osalenud riikide ülevaadetes oli esitatud olulisi kaasavat hindamist edendavaid sõnumeid poliitilisele ja praktilisele tasandile. Need eri riikide kontekstist võrsuvad sõnumid on võimalik rühmitada oluliste teemade kaupa, mis on seotud peamiste kaasava hindamise osaliste tööga.

Järgmistes alapeatükkides esitatakse need sõnumid rea oluliste põhimõtetenä (tekstikastides), millele järgnevad soovitusel praktikutele ja hariduspoliitika kujundajatele.

4.2 Soovitusel tavakoolide klassiõpetajatele

Kõigis riikides sõltub kaasava hindamise rakendamine tavakoolides eelkõige klassiõpetajatest. Aluspõhimõte, mis tuli agentuuri projektitöös esile seoses õpetajate tööga kaasava hindamise puhul, on järgmine:

Et õpetajad tavaklassides rakendaksid kaasavat hindamist, peaksid neil olema asjakohased hoiakud, toetus ja vahendid.

Seoses selle põhimõttega võib välja tuua järgmised konkreetsed soovitusel.

Õpetajate hoiakud

- Tavaklasside õpetajate hoiakud kaasamise, hindamise ja seeläbi kaasava hindamise suhtes on elulise tähtsusega. Positiivseid hoiakuid saab soodustada, pakkudes asjakohast koolitust, toetust ja vahendeid ning levitades praktilisi eduka kaasamise kogemusi. Selliste kogemuste saamine on hädavajalik, et õpetajatel kujuneksid vajalikud positiivsed hoiakud;
- Praktilised kogemused, toetus ja koolitus peaksid kõik olema suunatud õpetajate positiivsete hoiakute kujundamisele järgmistes valdkondades: toimetulek erinevustega tavaklassis; õppimise ja hindamise seoste mõistmine; arusaamine õigluse ja võrdse kohtlemise mõistest hindamises; tervikliku lähenemise kujundamine klassitööks teavet andvast hindamisest, mis ei ole suunatud õpilaste nõrkade külgede väljaselgitamisele; õpilaste ja vanemate kaasamine õpi- ja hindamisprotsessi.

Õpetajakoolitus

- Õpetajate põhi- ja täiendkoolituse ning erikursuste eesmärk peaks olema valmistada tavaklassiõpetajad ette kaasavaks hindamiseks;

-
-
- Õpetajakoolituses tuleks selgelt esitada kaasava hindamise teooria ja põhjendused ning tutvustada praktilisi kogemusi kaasava hindamise lähenemiste, meetodite ja vahendite rakendamisel;
  - Õpetajakoolituses tuleks valmistada õpetajad ette pideva hindamise kasutamiseks õpetaja töövahendina. Koolitus peaks suunama õpetajaid selgete ja konkreetsete õpieesmärkide seadmisele ja hindamistulemuste kasutamisele kõigi õpilaste edasiste õpikogemuste kavandamiseks. Eelkõige peaks koolitus varustama õpetajad info ja vahenditega, mille abil kujundada tõhusad seosed IÕK (või sellelaadse vahendi) ja pideva hindamise vahel.

Toetus ja vahendid õpetajatele

- Et kaasavat hindamist tõhusalt rakendada, on õpetajatel vaja töötada koolikeskkonnas, mis võimaldab neile vajalikku paindlikkust, toetust ja vahendeid;
- Toetamiseks kaasavat praktikat üldiselt ning konkreetsemalt kaasavat hindamist, peaks õpetajatel olema võimalus töötada meeskondades, kus on võimalus teha koostööd, kavandada ühiselt tööd ja jagada kogemusi;
- Kool, õpetajameeskonnad ja klassiõpetaja peaksid kavandama ja toetama õpilaste, vanemate ja eakaaslaste osalemisvõimalusi pidevas hindamises;
- Vajaduste esmast kindlakstegemist käsitlevat spetsialiseeritud hindamisinfot tuleks õpetajatele esitada nii, et nad saaksid seda vahetult klassitöös rakendada. Selle tagamiseks on eelkõige oluline kaasata õpetajad täielikult spetsialiseeritud multidistsiplinaarse hindamise läbiviimisse;
- Õpetajad vajavad infot parimate kaasamist toetavate hindamismeetodite kohta. Info peaks sisaldama konkreetseid uuendusliku praktika näiteid, millest õpetajad saaksid õppida;
- Õpetajad vajavad võimalust kasutada erinevaid hindamismeetodeid ja ressursse. Nende hulgas võivad olla näidisvormid ja portfoolid ning ka mitteakadeemiliste valdkondade hindamise, enesehindamise ning kaaslaste hindamise alased materjalid;
- Et õpetajad saaksid rakendada kaasavat hindamist ja teha vajalikul määral koostööd, peab nende töökorraldus olema

paindlik ning neil peab olema aega hindamisega seotud tegevusteks.

4.3 Koolikorralduslikud soovitused

Kaasava hindamise seisukohalt on klassiõpetajate töö kõrval elulise tähtsusega ka koolide töökorraldus. Agentuuri projektitöös kerkis sellega seoses esile järgmine põhimõte:

Kaasava hindamise rakendamiseks peaksid tavakoolid edendama kaasavat koolikultuuri ning korraldama töö kaasava hindamise korraldamiseks sobivalt.

Tõhus koolikorraldus, mis toetab kaasavat hindamist, hõlmab järgmisi aspekte.

Kooli organisatsioonikultuur, mis edendab üldiselt kaasamist ning konkreetselt kaasavat hindamist

- Õpetajad ja koolijuhid peaksid omaks võtma kaasava lähenemise, mis nõuab neilt õppetöö, sh hindamise ümbervaatomist ja ümberkujundamist, et tõsta kõigi õpilaste hariduse kvaliteeti;
- Koolis peaks valitsema ühine arusaam, et kooliarendus on ainus viis kaasamise tõhusaks rakendamiseks;
- Hariduslik muutus koolis peaks olema suunatud kõigi õpilaste, mitte üksnes HEV õpilaste vajadustega arvestamisele;
- Koolikollektiiv peaks töötama välja positiivse koolifilosoofia ja -kultuuri, mis põhineb usul, et tõhus hindamine toetab tõhusat haridust ja kooliarendust;
- Koolikollektiiv peaks jagama hoiakut, et hindamine on õpetamise ja õppimise olemuslik osa ning et kõik kollektiivi liikmed vastutavad kooli hindamispoliitikas võimalike HEV õpilaste hindamist takistavate tegurite väljaselgitamise ja kõrvaldamise eest;
- Kollektiiv peaks jagama hoiakut, et hindamine eeldab kõigi (nii HEV kui erivajadusteta) õpilaste ja nende vanemate aktiivset osalust.

Kaasava hindamise kavandamine

- Kollektiiv peaks välja selgitama koolikeskkonnale ja kogu kooli hindamiskorra le iseloomulikud tegurid, mis toetavad või takistavad HEV õpilaste hindamist;
- Välja tuleks töötada kogu kooli hõlmav kava või strateegia kõigi õpilaste, sh HEV õpilaste hindamiseks. Hindamiskavas tuleks käsitleda hindamise ning õpilaste edasijõudmise fikseerimise ja jälgimise meetodeid ning üldist õppeprogrammi hindamise korda. Kava peaks ka selgelt osutama, kuidas kool hoiab tasakaalus nõuded anda hindamistulemustest aru koolivälistele asutustele ja vajaduse välja selgitada ja parendada kõigi õpilaste, aga eelkõige HEV õpilaste õpiprotsessi;
- Koolikollektiivil peaks olema võimalus saada asjakohast koolitust ning tutvuda vajalike hindamismeetoditega. Koolitus võiks käsitleda hindamistehnikaid ning ka eri tüüpi hindamisinfo rakendamist ja tõlgendamist, mis täidab erinevad hariduslikke ja administratiivseid otstarbeid;
- Õpetajad peaksid olema suutelised kasutama mitmesuguseid hindamismetoodikaid ja -vahendeid, et hindamine hõlmaks mitmeid valdkondi (lisaks akadeemilistele teadmistele ja õppimise käitumislikke ja sotsiaalseid aspekte) ning võtaks arvesse mitmed kontekstid (mitte üksnes klassi- ja koolikeskkonna).

Paindliku töökorralduse tagamine

- Koolid peaksid kindlustama ressursid ja paindliku töökorralduse, et hõlbustada koostööd, partnerlust ja tõhusat suhtlust õpetajate, vanemate, kooliväliste tugisüsteemide ja koolide järelevalvega tegelevate spetsialistide vahel;
- Rakendada tuleks kollegiaalse toetuse strateegiaid, mis võimaldaksid õpetajatel jagada positiivseid kogemusi ja annaksid võimalusi hindamisinfo ühiseks ja vastastikuseks arutamiseks;
- Kogu kollektiiv peaks töötama õpilaste õpiprotsessi individualiseerimise suunas, mille puhul õpilased osaleksid aktiivselt hindamises, oma õppimise kohta info kogumises ja talletamises ning personaalsete õpieesmärkide seadmises;
- Koolid peaksid aktiivselt edendama erinevate hindamislähenemiste väljatöötamist, mis kajastaksid õpilaste erinevaid õppimisviise ja annaksid erinevaid võimalusi õppimise kohta info kogumiseks. See eeldab, et koolis on õpetajatel

võimalik paindlikult otsustada, mida ja millal hinnata, ning neil on võimalik valida hindamismeetodeid ja -vahendeid, mis rakendavad õpilase eelistatavat suhtlusviisi;

- Koolijuhtide roll on tohutu – neil on lõplik vastutus kaasava hindamispraktika arendamise eest. Õppealajuhatajate ja koolidirektorite tööd peaksid tõhusalt toetama koolivälised tugisüsteemid ning ka piirkondlik ja riiklik hindamispoliitika.

4.4 Soovitused spetsialistidest hindamismeeskondadele

Kõigis riikides ollakse üksmeelel, et HEV õpilaste õppe eri aspektidest mitmekülgse ülevaate saamiseks on vaja kasutada multidistsiplinaarseid hindajate meeskondi. Sõltuvalt riigist kuuluvad nendesse meeskondadesse eri valdkondade spetsialistid ja nende panus võib avalduda õpilase haridustee eri etappides – hariduslike erivajaduste esmasel kindlakstegemisel või pidevas hindamises.

Agentuuri projektitöös tõusis selle valdkonnaga seoses esile järgmine põhimõte:

Kõigi hariduslike erivajadustega õpilaste hindamisega seotud spetsialistide töö peaks aitama tõhusalt kaasa kaasavale hindamisele tavaklassides.

Selle põhimõtte rakendamiseks tuleks järgida järgmisi soovitusi:

- Erinevate erialade spetsialistid peaksid võtma oma hindamistegevuses omaks kaasava lähenemise. See tähendab koostööd õpilase, tema pere ja klassiõpetajaga;
- Multidistsiplinaarsed spetsialistide hindamismeeskonnad peaksid töötama koostöö ja interdistsiplinaarsuse põhimõtetest lähtuvalt. Kõigi õpilaste mitmekesiseid vajadusi arvestava kaasava praktikani jõutakse kõige paremini kõigi kaasava hariduse osaliste koostöös ja õpikogemuste vahetuses;
- Hoolimata sellest, mis erialade esindajatest multidistsiplinaarsed meeskonnad koosnevad (meditsiini, psühholoogia ja/või sotsiaalala), peaksid nad HEV õpilase hindamises: rakendama pigem kvalitatiivseid kui kvantitatiivseid meetodeid; lähtuma arusaamast, et hindamine on osa laiemast õpiprotsessist; seadma eesmärgiks anda infot õpetamise ja õppimise kohta;
- Multidistsiplinaarses meeskonnas töötavad spetsialistid peaksid

---

kindlustama tasakaalu õpilase vajaduste tõhusa ja spetsiifilise “diagnoosimise” ning õpilast kahjustava sildistamise ja kategoriseerimise vahel, mis võib olla diagnoosi tulemuseks.

4.5 Soovitused hindamispoliitika arendamiseks

Kõigis riikides on mingis vormis olemas õigusaktid, hariduspoliitilised dokumendid või juhised, millega kehtestatakse hindamiskord tavaharidussüsteemis. Et hariduspoliitika toetaks kaasavat hindamispraktikat, tuleb lähtuda järgmisest põhimõttest:

Kõik hariduspoliitilised seisukohad, mis on seotud hindamisega üldhariduses ja eriõppes, peaksid seadma eesmärgiks kaasava hindamispraktika ning võtma arvesse kõigi kõrvalejäämisohus õpilaste, sh hariduslike erivajadustega õpilaste vajadusi.

Selle põhimõttega seotud soovitused võib jagada kolmeks oluliseks rühmaks.

Hindamise otstarve

Küsimustele, miks õpilasi tuleks hinnata, kes neid hindab ja kuidas hindamisinfot kasutatakse, lähenevad eri riikide hariduspoliitika kujundajad ja praktikud erinevalt. Et kaasavat hindamist toetaks tõhus poliitika, peaksid poliitikakujundajad ja praktikud tunnistama, et mis tahes otstarbeid erinevad riigis rakendatavad hindamisprotseduurid täidavad, peaks kaasava hindamise lõppeesmärgiks olema kõigi õpilaste õppimise ja osaluse edendamine.

See tähendab järgmist:

- Kõigil õpilastel peaks olema õigus osaleda kõigis hindamisprotseduurides. Hindamine peaks olema kõigile õpilastele, sh HEV õpilastele kättesaadav;
- Kõik hindamisprotseduurid peaksid aitama õpetajatel toetada õpilaste õppimist. Seepärast peaksid kõik hindamisprotseduurid olema seotud kooli õppekavaga ning õpilase IÕKga või muu sellesarnase eesmärgistatud lähenemisega;
- Haridusstandardite täitmist tuleks hinnata, aga õpilasi, õpetajaid,

- koole ja rahastamispoliitikat või vahendite eraldamist käsitlevate otsuste aluseks ei tohiks olla hetkeseisu hindamine;
- Toetuste, õpilaskohtade ja lisavahendite eraldamine HEV õpilaste vajaduste rahuldamiseks peaks põhinema pideva hindamisega saadud infol, aga mitte lähtuma üksnes vajaduste esmasest hindamisest või diagnoosist;
  - Kui kasutatakse riiklikke teste, peaksid need pakkuma lisaväärtusega infot poliitika kujundajatele, suurendama õpetajate ja vanemate ootusi õpilaste suhtes ning aitama koolidel ja õpetajatel oma praktikat paremaks muuta;
  - Kooli tegevust tuleks hinnata, kasutades nii praktikat käsitlevat infot kui pikaaegse (lisaväärtusega) hindamisinfo andmeid õpilaste edasijõudmise kohta;
  - Kui õpilasi käsitlevat hindamisinfot (näiteks hinnangut klassi edasijõudmisele) kasutatakse süsteemiarenduseks, tuleks pöörata tähelepanu sellele, et protsessihindamise aspekt säiliks;
  - Õpilasi ja nende vanemaid tuleks selgelt teavitada kõigi hindamisprotseduuride eesmärkidest ja otstarvetest, et hindamist peetaks positiivseks protsessiks, mis annab infot õpilaste edasijõudmise ja saavutuste kohta.

Hindamispoliitika ja -juhised

Kaasava hindamispraktika edendamisele suunatud hariduspoliitika peaks:

- olema laiemalt seotud kaasamist toetava õigusloome, rahastamise ja vahendite eraldamisega. Hindamispoliitika tuleks selgelt siduda üldise hariduslike erivajadusi ja kaasamist käsitleva poliitikaga;
- andma hinnangu ja välja selgitama õpetamise, õppimise ja kaasava hindamise parima praktika näited ja kasutama neid poliitiliste arengute suunamiseks;
- põhinema arusaamal hindamisalase vastutuse detsentraliseerimise mõjudest riiklikul ja kohalikul tasandil. Vältida tuleks bürokraatlike hindamisprotseduuride ja toetada tuleks koolide autonoomiat kaasava hindamise rakendamisel;
- teavitama ja nõustama koole pidevalt hindamisel saadud info – eelkõige riiklikuks kasutamiseks kogutud standarditud hindamisinfo – kasutamise osas kõigi õpilaste, sh HEV õpilaste õppe kvaliteedi tõstmiseks;
- seadma eesmärgiks edendada kõigi õpilaste tõhusat õpet,

-
- käsitades hindamist olulise vahendina õpilase edasijõudmise jälgimisel ning info andmisel õppekava kujundamise ja õppekorralduse kohta;
- vältima kvantitatiivsete hindamismeetodite kasutamist, toetades pigem mitmekesiste hindamisprotseduuride, -meetodite ja vahendite rakendamist.

Paindlikud tugistruktuurid, mis edendavad kaasavat hindamist

Hindamispoliitikat käsitlevatest soovitudest neli käsitlevad eelkõige tugistruktuuride arendamist:

- Poliitika kujundajad peavad andma hinnangu kaasavat hindamist edendava poliitika mõjule ressursside eraldamisel. Õpetajad vajavad tõhusaks hindamiseks asjakohaseid meetodeid, aga ka lisa-aega ja -vahendeid, mis võimaldaksid õpetajatel, koolidel ja tugitöötajatel kaasavat hindamist tõhusalt rakendada;
- On oht, et mõned hariduspoliitika kujundajad ja juhid tõlgendavad kaasamist viisil, mis vähendab spetsialistide teadmiste osakaalu ja väärtustamist. Kaasav hindamissüsteem peaks hõlmama spetsialistide teadmised ja lähenemise üldise hindamismudeli osana;
- Elulise tähtsusega on tõhusate tugisüsteemide loomine. See nõuab tugistruktuuride töökorraldust, mis võimaldaks koostööd eri haridus- ja haridusväliste asutuste vahel, et soodustada multidistsiplinaarset hindamist;
- Õpetajatele ja tugitöötajatele tuleks pakkuda vajalikku koolitust kaasava hindamise alal. Erialane esma- ja täiendkoolitus peaks varustama kõik hindamises osalevad töötajad vajalike teadmiste ja oskustega kaasavaks hindamiseks. On oluline, et hindamine keskenduks probleemide lahendamisele, mitte õpilase puuduste ja nõrkade külgede väljaselgitamisele, mis omakorda võivad saada kaasamisel takistuseks. Koolitus peaks keskenduma hindamise kasutamisele õpilase tugevate külgede ja võimete kindlakstegemiseks, mis on olulised õpilase õppe toetamisel.

4.6 Kokkuvõte

Eespool esitatud soovitud on selleks, et osutada tavaalgkoolides kaasava hindamise toetuseks vajaliku poliitika ja praktika olulisimatele aspektidele. Eesmärk on tekitada hariduspoliitika

kujundajate ja praktikute seas diskussiooni ning tõsta nende teadlikkust kaasava hindamise alal.

Soovitused osutavad, kuidas hindamist saab kasutada kõigi õpilaste õppe toetamiseks tavakoolide algklassides. Hariduspoliitika kujundajad ja praktikud peaksid soovituste rakendamist hoolikalt kaaluma, et hindamine toimiks kaasavas keskkonnas kaasamise edendaja, aga mitte potentsiaalse takistusena.

Kuigi agentuuri uuring on peamiselt keskendunud alghariduse tasemele, võib oletada, et kaasava hindamise põhimõtted ja eesmärgid on rakendatavad ka teistel haridustasemetel, näiteks alushariduses ja vanemates kooliastmetes. Hindamise fookus ja meetodid võivad muutuda, aga hindamise aluspõhimõtted, mida on eespool kirjeldatud, on rakendatavad kaasava haridussüsteemi kõigil tasemetel.

---

5. JÄRELSÖNA

Viimastel aastatel on arusaam hindamisest enamikus Euroopa riikides dramaatiliselt muutunud. Kiired muutused on toimunud hindamiste põhiliste otstarvete mõistmises. Arenenud on ka arusaam sellest, kuidas õpivad erinevate erivajadustega õpilased; muutunud on rõhuasetused hariduse ja õppeprogrammide eesmärkide osas ning mis kõige tähtsam, on hakatud mõistma pelgalt “testimisele” suunatud hindamiskäsitluse nõrkusi. Nende arengute tulemusel on eri rühmadel – hariduspoliitika kujundajatel, vanematel ja isegi meedial – tärganud huvi koolide hindamistulemuste või isegi hindamisprotsessi vastu.

Üksiku eraldiseisva õpilase vaatlemise asemel on hakatud arvestama õpilase õpikontekstiga. Samal ajal on hindamisprotsess kooliväliste ekspertide poolt hetkeseisu fikseerimiselt liikunud pideva hindamisprotsessi suunas, milles tavakooliõpetajad, vanemad ja õpilased ise kujundavad arusaamist mitte üksnes sellest, mida õpilased õpivad, vaid ka sellest, kuidas nad õpivad.

Hindamiskäsitlused, -meetodid ja -vahendid ning ka hindamises osalevad inimesed on kõik arenenud kooskõlas arusaamaga, et hindamist tuleks käsitada õpetamis- ja õppimisprotsessi fundamentaalse osana. Hoolimata arengust ei ole siiski täielikult ületatud hindamise võimalikke negatiivseid mõjusid – kasutatavad hindamise meetodid ei tarvitse alati sobida hindamise eesmärkidega. Samuti võidakse hindamisinfot tõlgendada hariduslike otsuste vastuvõtmiseks, mis ei arvesta täielikult konkreetse hindamise algpõhjust või konteksti.

Riikide haridussüsteemides valitsevad üldisemad vastuolud avaldavad samuti mõju kaasavat hindamist käsitlevatele aruteludele. 1996. aasta UNESCO raportis *Õppimine: sisemine vara (Learning: the Treasure Within)* toodi esile seitse vastuolu 21. sajandi hariduses. Neist vähemalt kolm käsitlevad hindamisega seotud teemasid, mis on ikka veel aktuaalsed ja nõuavad tähelepanu.

Vastuolu hariduse pika- ja lühiajaliste lahenduste vahel – võib tekkida surve leida kiireid vastuseid ja kergeid lahendusi probleemidele, mis nõuavad pikaajalist reformistrateegiat. Õpilaste hindamisinfo kasutamine haridusstandardite järelevalveks on üks näide

valdkonnast, kus surve põhjustab poliitikas ja praktikas muudatusi, mis ei ole alati põhjendatud.

Vastuolu konkurentsi ja võrdsete võimaluste vahel – vaja on tasakaalustada motivatsiooni tekitavat konkurentsi ning koostöövõimalusi, mis edendavad kõigi võrdsust ja sotsiaalset õiglust. Õpilaste hindamine võib põhineda konkurentsi soodustaval süsteemil või olla suunatud kaasamisele koostöö ja jagatud õpikogemuste kaudu.

Vastuolu teadmiste laienemise ja inimeste vastuvõtuvõime vahel – on vaja, et õppekava hõlmaks kõiki õpilase jaoks olulisi teadmisi ning ka võimalusi õppida õppima. Hindamine on õpetaja olulisim vahend, et teha kindlaks, mida õpilastel on vaja õppida, aga ka seda, kuidas nad vajaminevat kõige paremini omandaksid.

Käesolev projektiraport sisaldab loodetavasti asjakohast infot selle kohta, kuidas nende vastuoludega toime tulla. Lisaks osutab raport loodetavasti, kuidas kaasav hindamine võib olla õpetajate ja teiste spetsialistide jaoks olulisimaks vahendiks, et aidata kõigil õpilastel kaasavas keskkonnas edukamalt õppida.

Agentuuri projekti keskne väide on, et kaasav hindamine peaks muutuma üldises hindamispraktikas valdavaks. Kaasava hindamise rakendamine sunnib õpetajaid, koolijuhte ja teisi haridustöötajaid õpetamis- ja õppimisvõimalusi üle vaatama ja ümber korraldama, et tõsta kõigi õpilaste hariduse kvaliteeti.

Agentuuri hindamisprojekti osalenud riikide kaastöötajate esitatud olulisimate sõnumite põhjal jõuame järgmise lõppjäreldeeni:

Kaasava hindamise põhimõtted on põhimõtted, mis toetavad kõigi õpilaste õpetamist ja õppimist. Kaasava hindamise uuenduslik rakendamine osutab, et selline hindamine sobib kõigile õpilastele.

KIRJANDUS

Meijer, C.J.W. (toim.) (2003) **Special education across Europe in 2003: Trends in provision in 18 European countries**. Middelfart: European Agency for Development in Special Needs Education

European Agency for Development in Special Needs Education (2005) **Assessment Issues in non-European Countries - A brief Review of Literature**. Loetav veebiaadressil: www.european-agency.org/site/themes/assessment

Keeves, J. P. (1994) National examinations: design, procedures and reporting. **Fundamentals of Educational Planning No. 50**. Paris: UNESCO International Institute for Educational Planning

Madaus, G.F. (1988) **The influence of testing on the curriculum**. In Tanner, L. (toim.), *Critical issues in curriculum* (lk 83-121). Chicago: University of Chicago Press

Peacey, N. (2006) **Reflections on the Seminar**. Ettekanne agentuuri hindamisprojekti kohtumisel 20.05.2006 Viinis Austrias.

UNESCO (1994) **The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education**. Paris: UNESCO

UNESCO (1996) **Learning: the Treasure Within**. Paris: UNESCO International Commission on Education for the Twenty-first Century

LISA

Hindamise otstarbed riikide hariduspoliitikas

Tabel annab ülevaate, millised on hindamise otstarbed eri riikide hariduspoliitikas.

Riik	HEV esmane kindlaks-tegemine	Pidev hindamine	Kokkuvõttev hindamine	Haridusstandardite hindamine
Austria	✓		✓	Praegu väljatöötamisel
Belgia (fl.)	✓	✓		
Belgia (pr.)	✓	✓		
Eesti	✓	✓		✓
Hispaania	✓	✓		
Holland	✓		✓	
Island	✓	✓		✓
Itaalia	✓	✓	✓	✓
Kreeka	✓	✓		
Küpros	✓	✓		
Leedu	✓	✓		✓
Luksemburg	✓		✓	
Läti	✓			✓
Norra	✓	✓	✓	
Poola	✓	✓	✓	✓
Portugal	✓	✓		✓
Prantsusmaa	✓	✓	✓	✓
Rootsi	✓	✓	✓	✓
Saksa Liitvabariik	✓	✓	✓	Praegu väljatöötamisel
Šveits	✓		✓	Praegu väljatöötamisel
Taani	✓			Praegu väljatöötamisel
Tšehhi Vabariik	✓	✓		Praegu väljatöötamisel
Ungari	✓		✓	Praegu väljatöötamisel
Ühendkuningriik (Inglismaa)	✓	✓	Juurutamisel	✓

TERMINISÕNASTIK

Sõnastik on välja töötatud projektiekspertide arutelude tulemusel. Seepärast on tegu “töödefiniitsioonidega”, mida on rakendatud projektis. Sageli on terminiseletusteni jõutud kompromisside tagajärjel, kuna mõnda terminit võidakse eri keeltes ja samuti eri riikide kontekstis kasutada erinevalt.

Diagnoos/diagnoosiv hindamine (Diagnosis) – üks hindamisinfo erikasutus või eriotstarve, mille puhul infot kasutatakse õpilase teatavate tugevate või nõrkade külgede kindlakstegemiseks ühes või mitmes funktsioneerimisvaldkonnas. Diagnoos eeldab sageli info kogumist ja tõlgendamist meditsiinilisest vaatenurgast, kuigi esineb ka hariduslikke “diagnoose”. Diagnoosiv hindamine on sageli üks hindamisprotsessi aspekte, mis on seotud hariduslike erivajaduste esmase väljaselgitamisega.

Esmane väljaselgitamine (Initial identification) – õpilase võimalike hariduslike erivajaduste (HEV) kindlakstegemine/avastamine. Vajaduste kindlakstegemise tulemusel saab hakata koguma süstemaatilist infot, mida saab kasutada õpilaste tugevate ja nõrkade külgede ning vajaduste profiili väljatöötamiseks. HEV esmane väljaselgitamine võib olla seotud teiste hindamisprotseduuridega ja selles võib osaleda tavakooli väliseid spetsialiste (sh tervishoiutöötajaid). Enamikus riikides reguleerivad HEV esmase väljaselgitamise korda eraldi õigusaktid.

Evalveerimine/Hinnangu andmine (Evaluation) – õpetaja või muu spetsialisti kõigi õpetamis- ja õppimisprotsessiga seotud tegurite analüüs (mis võib hõlmata õpilase õppe hindamist), et võtta vastu otsuseid oma töö järgmiste etappide kohta.

Hindamine (Assessment) – moodused, mille abil õpetajad või teised spetsialistid süstemaatiliselt koguvad ja kasutavad infot õpilaste saavutus- ja/või arengutaseme kohta nende hariduskogemuse eri valdkondades (akadeemiline, käitumisega seotud või sotsiaalne).

Hindamine info saamiseks õppimise kohta (Assessment for learning) – terminit kasutatakse üldises tähenduses paljudes riikides, osutamaks kvalitatiivsetele hindamisprotseduuridele, mis annavad teavet õpetamise meetodeid ja õpilase õppe järgmisi samme

käsitlevate otsuste vastuvõtmiseks. Sellist hindamist viivad tavaliselt klassis läbi klassiõpetaja ja spetsialistid, kes töötavad koos klassiõpetajaga. Ühendkuningriigis (Inglismaal) on terminil väga spetsiifiline tähendus – hindamise reformirühm (2002) defineerib *hindamist info saamiseks õppimise kohta järgmiselt: ... info otsimise ja tõlgendamise protsess, et õppijad ja õpetajad saaksid otsustada, kuhu õppijad on õppetöös jõudnud, kuhu on vaja minna ja kuidas sinna kõige paremini jõuda.*

Hindamise alus/hindamisstandard (Baseline assessment) – esimene üldine või spetsiifilise valdkonna hindamine, et teha kindlaks õpilase tugevad ja nõrgad küljed teataval ajahetkel. Hindamisstandardit kasutatakse sageli õpetamise ja õppeprogrammide alguses “lähtekohana”, et hinnata edasijõudmist teatava aja jooksul.

Hindamise kohandamine/modifitseerimine (Assessment accommodation/adaptation/modification) – hindamise läbiviimise või testi tegemise viisi muutmine. Hindamise kohandamise eesmärk on anda HEV õpilastele võimalus näidata, mida nad teavad või suudavad teha, kõrvaldades takistused, mida hindamiskord võib sisaldada (näiteks kirjaliku testi küsimuste esitamine nägemispuudega õpilastele suuliselt).

Kokkuvõttev hindamine (Summative assessment) – ühekordne hindamine, mida kasutatakse hetkeinfo saamiseks õpilase saavutustaseme kohta õppeprogrammi läbimisel. Kokkuvõtvat hindamist viiakse tavaliselt läbi teatava ajaperioodi lõpus või õppeprogrammi lõpus. Hindamisvorm on sageli kvantitatiivne ning seotud hindega, mis võimaldab võrrelda õpilaste õpitulemusi. Kokkuvõtva hindamise tähistamiseks kasutatakse ka terminit *tulemuspõhine hindamine*.

Numbriline hindamine (Measurement) – hindamine, mis on seotud mingi numbrilise näitajaga (punktisumma, hinne). Numbrilise hindamisega kaasneb võimalus võrrelda ühe õpilase punktisummat/hinnet teise õpilase omaga.

Õppekavast lähtuv hindamine (Curriculum oriented assessment) – hindamine, mis on seotud õppeprogrammidega; kasutatakse õpetajate teavitamiseks õpilaste edasijõudmistest ja raskustest õppeprogrammi osas, et õpetajad saaksid otsustada, mida on

---

õpilasel vaja õppida järgmiseks ning kuidas seda materjali õpetada.

Pidev hindamine (On-going assessment) – hindamine, mida viivad klassis läbi peamiselt klassiõpetaja ja klassiõpetajatega koos töötavad spetsialistid eesmärgiga saada infot, otsustamaks õpetamismeetodite ja järgmiste sammude kohta õpilase õppes. Pideva hindamise tähistamiseks kasutatakse ka terminit *protsessihindamine (formative assessment)*.

Protsessihindamine/protsessist lähtuv hindamine (Process oriented assessment) – hindamine, mille eesmärgiks on arendada õpilase õpet, muutes või parandades õpikeskkonda. Selle hindamisvormi puhul kasutatakse tavaliselt õpilaskeskseid meetodeid (intervjuu õpilasega, õpilase portfoolid jms).

Sõeluuring (Screening) – Selliste õpilaste esmase väljaselgitamise protsess, kellel võivad tulevikus tekkida raskused teatavas valdkonnas ning kes seetõttu võivad esmajärjekorras vajada sekkumist. Sõeluuringu läbivad kõik õpilased, seetõttu on kasutatavad meetmed/testid tavaliselt kiired ja lihtsalt töödeldavad ning tõlgendatavad. Sõeluuring on sageli esimene samm edasises üksikasjalikumas hindamises (näiteks diagnostilises testimises).

Spetsialistide või multidistsiplinaarsed hindamismeeskonnad (Specialist or multi-disciplinary assessment teams) – erinevate erialade (hariduse, psühholoogia, sotsiaalala, tervishoiu jne) spetsialistide meeskonnad, kes saavad hinnata õpilast eri viisidel ning aidata nii koguda laiemat multidistsiplinaarset hindamisinfot, mille alusel teha otsuseid õpilase edasise õppe kohta.

Standarditud hindamine (Standardised assessment) – kvantitatiivse info kogumine õpilase saavutuste kohta etteantud ja võimaliku punktiskaalaga varustatud testi abil. Testi ja punktiskaala standardimiseks on neid katsetatud suure arvu õpilaste abil, et kindlustada nende usaldusväärsus (st need annavad järjepidevalt samu tulemusi) ning valiidsus (st need mõõdavad ettenähtud valdkondi).

Testimine (Testing) – võimalik meetod õpilase õppe hindamiseks teatavates valdkondades. Testid on üsna spetsiifilised, seotud väga eriliste tingimustega ja neid kasutatakse spetsiifilistel põhjustel.

Vajadustest lähtuv hindamine (Needs based assessment) – otsustusprotsess, milles hindaja analüüsib õpilase õpiraskusi ja püüab leida neile võimalikke seletusi, et anda soovitusi probleemide lahendamiseks. Soovitusi kasutatakse sageli individuaalse õppekava (IÖK) alusena.

KAASTÖÖTAJAD

Lisaks agentuuri esindajatekogu liikmetele ja riiklikele koordinaatoritele (kelle kontaktandmed on esitatud aadressil: www.european-agency.org/site/national_pages/index.html) oleme riiklike ülevaadete ja käesoleva kokkuvõtliku projektiraporti ettevalmistamisel tänulikud järgmistele riikide nimetatud ekspertidele:

AUSTRIA	Peter Friedle Wilfried Prammer	p.friedle@tirol.gv.at spz-uu@aon.at
BELGIA (flaami kogukond)	Inge Placklé Jetske Strijbos	inge.plackle@xios.be jetske.strijbos@xios.be
BELGIA (prantsuse kogukond)	André Caussin Danielle Choukart	andre.caussin@cfwb.be danielle.choukart@cfwb.be
EESTI	Aina Haljaste Priit Pensa	aina@eol.ee ppensa@veeriku.tartu.ee
HISPAANIA	M ^a Luisa Arranz Victor Santiuste Bermejo Victoria Alonso	mlarranz@yahoo.es victorsantiuste@med.ucm.es victorialonso@wanadoo.es
HOLLAND	Noëlle Pameijer Sip Jan Pijl	noelle.pameijer@xs4all.nl s.j.pijl@rug.nl
ISLAND	Þóra Björk Jónsdóttir Arthúr Morthens	thorabj@skagafjordur.is arthur@reykjavik.is
ITAALIA	Pasquale Pardi Lina Grossi	pasquale.pardi@istruzione.it lgrossi@invalsi.it
KREEKA	Mara Pantazopoulou Maria Palaska	grssgraf33@sch.gr mpalask@sch.gr
KÜPROS	Merope Iacovou Kapsali Andreas Theodorou	miacovou@cytanet.com.cy atheodorou@moec.gov.cy
LEEDU	Laimutė Motuzienė Ramutė Skripkienė	laimute.motuziene@sppc.lt ramute.skripkiene@spc.smm.lt
LUKSEMBURG	Joëlle Faber Lucien Bertrand	joelle.faber@srea.etat.lu lubert@pt.lu

---

LÄTI	Anitra Irbe Solvita Zarina	anitra.irbe@isec.gov.lv solvita.z@inbox.lv
NORRA	Yngvild Nilsen Bjarne Øygarden	yngvild.nilsen@ude.oslo.kommune.no bjarne.oygarden@utdanningsdirektoratet.no
POOLA	Jadwiga Brzdak Anna Janus	jbrzdak@oke.jaworzno.pl annajanuska@poczta.onet.pl
PORTUGAL	Teodolinda Silveira Margarida Marques	linda.silveira@netvisao.pt margaridaecae@portugalmail.pt
PRANTSUSMAA	Janine Laurent-Cognet	dpri@inshea.fr
ROOTSI	Ulla Alexandersson Staffan Engström	ulla.alexandersson@ped.gu.se Staffan.Engstrom@skolverket.se
SAKSA LIITVABARIIK	Ulrich von Knebel Anette Hausotter Christine Pluhar	von.Knebel@gmx.de a.hausotter@t-online.de Christine.Pluhar@kumi.landsh.de
ŠVEITS	Annemarie Kummer Reto Luder	annemarie.kummer@szh.ch reto.luder@phzh.ch
TAANI	Niels Egelund Martin Wohlers Preben Siersbaek	Egelund@dpu.dk martin.wohlers@post.opasia.dk siersbaek@uvm.dk
TŠEHHI VABARIIK	Jasmin Muhić Věra Vojtová Zuzana Kaprová	muhicj@ippp.cz Vojtova@ped.muni.cz kprovaz@msmt.cz
UNGARI	Zsuzsa Hámoriné-Váczy Mária Kőpatakiné-Mészáros	zsuzsa.vaczy@om.hu kopatakim@oki.hu
ÜHENDKUNING- RIIK (Inglismaa)	John Brown Tandi Clausen-May	brownj@qca.org.uk t.clausen-may@nfer.ac.uk

Hindamine kaasavas keskkonnas - Poliitika ja praktika võtmeküsimused esitleb agentuuri hindamisprojekti esimese etapi peamisi tulemusi. Projektiraport põhineb 23 riigi hindamispoliitika ja praktika ülevaadetel.

Projekti põhitähelepanu on suunatud hindamisele, mis annab infot õpetamise ja õppimise kohta kaasavas keskkonnas alghariduse tasemel. Raportis käsitletakse teemasid, mis on seotud kaasavas õpikeskkonnas rakendatava hindamise õigusraamistiku ja poliitikaga ning sellega, kuidas õigusaktid ja poliitika suunavad hindamispraktikat. Vaatluse alla võetakse ka hindamiskäsitluse areng puudekeskselt lähenemiselt (meditsiiniliselt mudeliit) haridusliku lähenemise suunas. Raportis arutletakse, kuidas saab hindamine kaasavates klassides anda kõige paremini infot õpetamist ja õppimist käsitlevate otsuste tegemiseks.

Raporti eesmärk on pakkuda tarvilikku infot alghariduse hindamisega tegelevatele hariduspoliitika kujundajatele ja praktikutele, sh hariduslike erivajaduste ekspertidele, kes on eelkõige huvitatud kaasamist toetavast poliitikast ja praktikast. Raport võiks siiski pakkuda huvi ka poliitika kujundajatele ja praktikutele, kes vastutavad tavaharidussüsteemi hindamispoliitika arendamise eest ja peavad arvestama kõigi õpilaste, sh hariduslike erivajadustega õpilaste vajadustega.

